

Vilniaus universitetas
Filologijos fakultetas
Vertimo žodžiu programa

Tadas Blažys

Sutarčių vertimas: dekalogas

Magistro darbas

Darbo vadovė
prof. dr. Jonė Grigaliūnienė

Vilnius, 2025

Vilnius University
Faculty of Philology
Interpretation Programme

Tadas Blažys

Translation of Contracts: A Decalogue

Master Thesis

Thesis advisor:
Prof. dr. Jonė Grigaliūnienė

Vilnius, 2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas privačių sutarčių, kurioms taikomos skirtingos teisės sistemos: bendrosios teisės sistema (anglų kalba, Anglijos ir Velso teisė), ir kontinentinės teisės sistemos (lietuvių kalba, Lietuvos teisė), vertimas. Nagrinėjamas Alenka Kocbek siūlomas privačių sutarčių vertimo modelis, jo taikymo pagrindumas ir problemos. Darbu siekiama nustatyti siūlomą modelį ribojančius veiksnius.

Pagrindiniai žodžiai: *sutartis, skopos teorija, funkcinis ekvivalentiškumas, bendroji teisė, kontinentinė teisė.*

TURINYS

1.	ĮVADAS.....	5
1.	TEISINĖ ANGLŲ KALBA IR TEISINĖ LIETUVIŲ KALBA	7
1.1.	<i>Teisinė lietuvių kalba. Lietuvos teisės sistema</i>	<i>7</i>
1.2.	<i>Teisinė anglų kalba. Anglijos ir Velso teisės sistema</i>	<i>9</i>
2.	SUTARTIES SAMPRATA	11
3.	TEISĖS TEKSTŲ VERTIMAS, SUTARČIŲ VERTIMAS. KLASIFIKACIJOS KLAUSIMAS.....	14
4.	SUTARČIŲ VERTIMO DEKALOGAS.....	18
4.1.	<i>Vertimo skopos nustatymas</i>	<i>20</i>
4.2.	<i>Vertimo tipo nustatymas, atsižvelgiant į skopos</i>	<i>25</i>
4.3.	<i>Teisės sistemų, aktualių vertimui ir jų hierarchijos nustatymas.....</i>	<i>27</i>
4.4.	<i>Ryšių tarp teisės sistemų, susijusių su vertimu, nustatymas</i>	<i>29</i>
4.5.	<i>Ryšių tarp kalbų ir teisės sistemų nustatymas</i>	<i>30</i>
4.6.	<i>Verčiamo teksto kultūremų (įvairiuose lygmenyse) analizė</i>	<i>33</i>
4.7.	<i>Galimų VK kultūremų nustatymas</i>	<i>33</i>
4.8.	<i>OK ir VK kultūremų palyginimas</i>	<i>34</i>
4.9.	<i>Galutinio vertimo kalbos teksto parengimas</i>	<i>34</i>
4.10.	<i>Sutarties teksto VK teisinio aiškumo užtikrinimas ir vertimo sprendimų skaidrumas</i>	<i>35</i>
5.	VERTIMO DEKALOGO TAIKYMO PROBLEMA VERČIANT SUTARTIS (ANGLIJOS IR VELSO, LIETUVOS TEISĖS TAIKYMAS).....	37
6.	PRAKTINIAI VERTIMO IŠ ANGLŲ KALBOS (TAIKANT ANGLIJOS IR VELSO TEISĘ) Į LIETUVIŲ KALBĄ PAVYZDŽIAI	42
8.	LITERATŪROS SĄRAŠAS	54
9.	SANTRAUKA.....	57
10.	SUMMARY	58

1. ĮVADAS

Darbo mokslinio tyrimo objektas yra sutarčių vertimo principai, siūlomi Alenkos Kocbek (Kocbek 2015). Darbe analizuojami sutarčių vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą pavyzdžiai.

Darbo tikslas – apžvelgti siūlomus sutarčių vertimo principų ir įvertinti jų tinkamumą verčiant įvairių rūšių teisinius tekstus, daugiausia dėmesio skiriant privačioms sutartims.

Darbo uždaviniai:

- aptarti bendrosios teisės sistemų ir Lietuvos teisės sistemos teisinės kalbos bruožus;
- atskleisti, kuo sutarčių vertimas skiriasi nuo kitų teisinių dokumentų vertimo;
- nurodyti sutarties sampratos skirtumus bendrosios teisės valstybėse ir kontinentinės teisės valstybėse (prie kurių priskiriama ir Lietuva);
- aprašyti reikalavimus, keliamus verčiant sutartis;
- išanalizuoti šaltinius, kuriais nustatomi sutarčių vertimui keliami reikalavimai;
- pateikti išvadas dėl iškeltos hipotezės pagrįstumo.

Tyrimo medžiaga – pagrindinis dėmesys darbe skiriamas Alenka Kocbek siūlomam sutarčių vertimo modeliui ir jo praktiniam pritaikomumui, verčiant sutartis iš anglų kalbos į lietuvių kalbą tais atvejais, kai joms taikoma Anglijos ir Velso teisė. Naudojami pavyzdžiai iš tikrų privačių sutarčių (ribotai, dėl taikomų konfidencialumo reikalavimų). Naudotas 6 sutarčių (akcininkų, akcijų pirkimo-pardavimo, distribucijos, paslaugų teikimo sutarčių ir ketinimo protokolo) tekstas, iš viso sudarančių apie 183 puslapius.

Tyrimo metodas – aprašomasis lyginamasis darbas. Atliekant tyrimą naudojamas lyginamosios analizės metodas.

Tyrimo hipotezė – Alenkos Kocbek siūlomas vertimo modelis sudaro galimybes užtikrinti vertimo kokybę ir visapusiškai perteikti sutarties tekstą vertimo kalba, verčiant sutartis (ar jų projektus) iš anglų kalbos į lietuvių kalbą (kai sutarčiai taikoma Anglijos ir Velso teisė).

Temos aktualumas, naujumas. Asmenų santykiai yra grindžiami tarpusavyje sudaromais sandoriais, kuriais juos sudarančios šalys susitaria dėl įvairių dalykų – turto perleidimo, nuomos, jungtinės veiklos, statybos darbų rangos ir pan. Taigi, sutarties vertimas turi ypač didelę reikšmę jį dėl įvairių priežasčių užsakančiai šaliai ar abiem sandorio šalims, nes jis gali paveikti galutinį šių santykių rezultatą, t. y., ar šalys susitars. Aiškūs reikalavimai sutarties vertimui ir jų laikymasis turėtų suteikti galimybę vertimo profesionalams pateikti pagrįstus vertimo užsakovų (klientų) lūkesčius atitinkantį vertimą, o taip pat – suteiktą galimybę taikyti tam tikrus standartus šių dokumentų vertimui, taip

sukuriant pagrįstus lūkesčius klientams dėl atlikto vertimo kokybės. Privačios sutartys, kurios verčiamos iš anglų kalbos į lietuvių kalbą, bet kurioms taikoma Anglijos ir Velso teisė, – palyginti siauras, bet svarbus objektas, nes tokių sutarčių, kaip rodo patirtis, yra sudaroma, o jų vertimo klausimai nėra išnagrinėti iš dalies dėl sunkiai prieinamų pavyzdžių. Palyginti su kitų žanrų teisiniais teksta, nei privačių sutarčių originalai anglų kalba, nei jų vertimai nėra prieinami viešai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, anotacija, teorinė, tiriamoji dalys, išvados, darbo santrauka anglų kalba, literatūros sąrašas.

Įvade apibrėžiamas darbo objektas, iškeliamas tyrimo tikslas, uždaviniai tikslui pasiekti, tyrimo metodai.

Pirmojoje dalyje aptarsime lietuvių teisinės kalbos ir anglų teisinės kalbos bruožus, sutarties sampratą (jos skirtumus bendrosios ir kontinentinės teisės valstybėse), sutarčių ir kitų teisinių dokumentų vertimo skirtumus, teisinių dokumentų vertimo klasifikacijos problemą. Tiriamojoje dalyje aptarsime teorijoje keliamus reikalavimus sutarčių vertimui, kartu pateikiant konstruktyvią kritiką, susijusią su teisės aiškinimo tikslais.

Išvadose bus apibendrinti lyginamosios analizės rezultatai.

1. TEISINĖ ANGLŲ KALBA IR TEISINĖ LIETUVIŲ KALBA

Teisinė kalba yra savita ir išsiskiria iš kitų kalbos žanrų. Iš tiesų, teisinė kalba turbūt yra vienintelė specialioji kalba (angl. *Language for Specific Purposes*, (Sarsevic 1997, 8)), kuri ne aprašo, o keičia mus supančią realybę ir tikrovę. Tuo teisinė kalba skiriasi nuo kitų specialiosios kalbos rūšių (pavyzdžiui, medicinos, fizikos, psichologijos ir pan.). Tarptautinė sutartis, įstatymas ar privalomąją galią turintis šalių sudarytas sandoris, kuriuo įgyvendinamas vienas bendriausių teisės principų, kad „sutarčių reikia laikytis“ (lot. *pacta sunt servanta*), įtvirtina, keičia, ar nutraukia visuomenės ar tam tikros jos dalies (pavyzdžiui, sutarties šalių) tarpusavio santykius. Vadinasi, teisės kalbai galioja principas, kad visada siektina, kad vienas ar kitas sutarimas, teisės akte ar sandoryje nustatyta taisyklė, elgesio modelis, įvairių teisinių santykių dalyvių (atskirų asmenų ar institucijų, kaip antai teismo ar arbitražo) turi būti suprantami vienodai.

Sarsevic (1997, 6–7) nurodo, kad teisiniai tekstai yra vienas iš tipinių specialiosios kalbos pavyzdžių.

Teisiniai tekstai sudaromi specialiąja kalba (ar *subkalba*), turinčia specifines sintaksės, semantines ir pragmatines taisykles, t. y. išreiškiami teisine kalba (angl. *language of the law*) (Sarsevic 1997, 8). Nurodoma, kad tikslesnė sąvoka būtų *teisinės kalbos*, nes kiekviena atskira teisės sistema turi savo teisinę kalbą (Sarsevic 1997, 8). Atitinkamai, jeigu kalbame apie skirtingas teises kalbas, kiekviena iš jų pasižymi tam tikromis išskirtinėmis savybėmis, be kita ko, nulemtomis skirtingos istorijos ir kultūros.

1.1. *Teisinė lietuvių kalba. Lietuvos teisės sistema*

Teisinė lietuvių kalba yra viena iš administracinės (dalykinės) kalbos rūšių. Ji pradėta plėtoti tik XX a. pradžioje, tarpukario Lietuvoje (1918–1940 m.), kaip nurodo Vladarskienė (2006, 41). Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių, dokumentai buvo sudaromi ne lietuvių kalba. Pavyzdžiui, visi trys Lietuvos Statutai buvo sudaryti kanceliarine slavų kalba (Lietuvos Statutai). Tarpukariu formuojantis administracinei (ir teisinei) lietuvių kalbai ne tik teisiniai dokumentai būdavo sudaromi ne lietuviškai, bet taip pat ne lietuviškai dažnai vyko ir teismų posėdžiai (Klaipėdos krašto atveju). Vienas iš pirmųjų tarpukario Lietuvos teisėjų Rapolas Skipitis savo prisiminimuose apie tarpukario laikotarpį nurodė, kad iš 3 teismo darbuotojų vos viena rašė lietuviškai, o vienas taikos teisėjo sekretorius lietuviškai tik kalbėjo, bet rašė prastai¹. Taigi, teisinė lietuvių kalba (žodinė ir rašto) Lietuvoje

¹ <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/2291662/dokumentiniame-cikle-teisingumo-keliu-lietuviu-kalbos-kelias-i-teisine-sistema>

susiformavo kur kas vėliau nei teisinė anglų kalba, ir atitinkamai dėl istorinių aplinkybių buvo paveikta kitų administracinių kalbų (rusų, lenkų, vokiečių).

Lietuvių kalbos administraciniam stiliui būdingas oficialumas, standartas (šabloniškumas), dalykinis tikslumas, aiškumas, glaustumas ir logiškumas, ir svetimas individualumas, emociingumas, vaizdingumas (Vladarskienė, 2020). Vladarskienė nurodo, kad „[l]ietuvių administracinė kalba neutralumą ir oficialumą perėmė iš rusų kalbos, nes rengiant įvairius dokumentus buvo sekama sovietinių dokumentų pavyzdžiu (bet kokios mandagumo formuluotės tuo metu buvo laikomos „buržuazinėmis atgyvenomis“)“ (2006, 48).

Žilinskienė (2002, 106) nurodo, kad administracinėje lietuvių kalboje dažniausiai vartojamas daiktavardis (45,27 proc. teksto) ir veiksmazodis (19,50 proc.). Tuo pačiu autorė nurodo (2002, 107), kad, skirtingai nei manoma, daiktavardiškumas nėra administracinės (rašytinės) lietuvių kalbos skiriamasis bruožas. Skiriamuoju bruožu įvardinamas veiksmazodinių daiktavardžių (veiksmazodinių abstraktų su priesagomis *-imas*, *-ymas*, vartojimas (*ibid.* 2002, 107), be to daiktavardžiai dažniau vartojami kilmininko linksniu (*ibid.* 2002, 108–9). Itin dažnas veiksmazodžių bendraties ir dalyvių vartojimas nurodo į tai, kad administracinėje kalboje vyrauja beasmeniai sakiniai (*ibid.* 2002, 109), konstruojami esamuju laiku (*ibid.* 2002, 111) vienaskaitos trečiuoju asmeniu (*ibid.* 2002, 116).

Šiuolaikinę administracinę (taigi – ir teisinę) lietuvių kalbą ypač veikia Europos Sąjungos dokumentai, praplėtę administracinę lietuvių kalbą naujais terminais, formuluotėmis ir konstrukcijomis (Vladarskienė 2006, 46). Sudėtinga Europos Sąjungos teisinės kalbos struktūra keičia lietuvių administracinę kalbą: „ilgi, sudėtingos struktūros, neaiškūs sakiniai iš ES dokumentų patenka į nacionalines kalbas, ir keičia savitas, dešimtmečius puoselėtas administracinio stiliaus savybes. <...> Galima teigti, kad prasidėjo naujas lietuvių administracinės kalbos etapas, jį plečia ES dokumentų kalbos ypatybės“ (*ibid.* 2006, 46). Tapačių išvadų priėjo ir Mlynovskij ir Miškinienė (2017, 147), be kita ko, akcentuodami administracinei lietuvių kalbai būdingą „darbinį“ stilių, be emocinių ar stilistinių pagražinimų.

Lietuvos teisė priskiriama kontinentinės teisės sistemai. Yra įvairių teisės sistemų klasifikavimo variantų. Vis dėlto populiariausias, kuriuo vadovaujasi ir Sarsevic), siūlo tokią teisės sistemų klasifikaciją: romėnų-germanų teisė (kontinentinė civilinė teisė), bendroji teisė (*common law*),

socialistinė teisė, hinduistinė teisė, islamo teisė, Afrikos teisė ir Tolimųjų Rytų teisė. Net ir romėnų-germanų teisės viduje egzistuoja reikšmingi skirtumai, todėl ji skirstoma į romanų, germanų ir Skandinavijos teisės posistemes. Tuo pačiu Sarsevic nurodo, kad pati subklasifikacija neįtakoja vertimo proceso (1997, 13).

Kontinentinei teisei būdingas kodifikavimas (kodifikuota teisė). Dėl teisės kodifikavimo valstybėse egzistuoja pirminiai ir antriniai teisės šaltiniai. Priimant teismo sprendimą pirminiu teisės šaltiniu yra laikomas įstatymas. Autoritetingos nuomonės yra reikšmingos tik tada, kai nėra atitinkamo įstatymo arba pats įstatymas yra neaiškus (Glendon, Gordon, and Osakwe 1993, 117).

1.2. *Teisinė anglų kalba. Anglijos ir Velso teisės sistema*

David Mellinkoff (1963, 11–22) aprašydamas teisinės anglų kalbos savybes nurodo, kad ji pasižymi tuo, kad:

- 1) įprastiniai žodžiai teisinėje anglų kalboje įgyja kitas reikšmes;
- 2) šioje kalboje dažnai vartojama senoji anglų, lotynų, senoji prancūzų, normanų kalba (šių kalbų žodžiai);
- 3) yra tik šiai teisinei kalbai būdingų žodžių junginių (angl. *word of art*), teisinis žargonas (*argot*);
- 4) kalba pasižymi formaliu stiliumi;
- 5) vartojant teisinę anglų kalbą siekiama apibrėžtumo ir baigtumo.

Šis autorius taip pat įvardijo, kad, nepaisant siekiamo apibrėžtumo, teisinei anglų kalbai būdingos tokios savybės kaip perteklinis daugiažodiškumas², neaiškumas, pompastiškumas ir nuobodumas.

Anglų teisinėje kalboje vyraujantis daugiažodiškumas, vertinamas labai prieštarinai. Daugiažodiškumo tikslas – apibrėžti situaciją, siekiant didesnio aiškumo, tačiau, Melinkoff teigimu (1983, 424) tokio tikslo anglų teisinėje kalboje nepasiekama, o teisės kalba „[y]ra daugiau savita, nei tiksli“³. Daugiažodiškumas, ir vartojamų terminų daugiareikšmiškumas, kaip teigia Melinkoff, trukdo adresatams (net ir profesionaliems teisininkams) suvokti teisinį tekstą, kas, neabejotinai, apsunkina, ir vertėjo darbą.

² „[r]egardless of the reason, the language of the law as customarily written uses too many words“.

³ „[T]he language of the law is more peculiar than precise.“

Anglijos ir Velsos (kaip ir nemaža dalis Britų Sandraugos valstybių, Jungtinių Amerikos Valstijų (su kai kuriomis išimtimis (pvz., Luizianos valstija) teisė priskiriama bendrosios teisės (*common law*) sistemai. Šiose valstybėse pagrindinis teisės šaltinis yra teismų praktika (teismo precedentas). Bendrosios teisės sistema įstatymas taikomas tik tokiu atveju, jeigu jį sutinka taikyti ginčą nagrinėjantis teismas (Glendon, Gordon, and Osakwe 1993, 245). Machovenko (2013, 364) nurodo, kad „*teisės šaltiniai bendrosios teisės tradicijoje apibrėžiami ne kaip įstatymų leidėjo suformuluotos teisės normos, o kaip teismų orientyrai nustatant teisės normas, taikytinas konkrečiam ginčui spręsti. Pagrindinių įstatymų leidybos institucijų išleisti įstatymai bendrosios teisės šalyse tampa privaloma taikyti teise tik po to, kai gauna teismų pritarimą.*“.

Bendrosios teisės sistemoms nebuvo būdingas teisės kodifikavimas, kas taip pat lemia daugiažodiškumą, terminų neapibrėžtumą. Be to, kai kurios teisinės sąvokos yra pateikiamos ne jas įvardinant tiesiogiai, o naudojant tam tikras nusistovėjusias, šabloniškas frazes (minėtąjį teisinį žargoną), daugiaprasmius žodžius, turinčius kitokią reikšmę nei bendrinėje kalboje.

2. SUTARTIES SAMPRATA

Kadangi šio darbo objektas yra sutarčių vertimas, būtina trumpai aptarti, kas yra sutartis ir kaip ji suprantama pagal bendrąją teisę ir pagal kontinentinę teisę (kuriai priklauso ir Lietuvos teisės sistema).

Visų pirma, pažymėtina, kad tai, kas suprantama kaip sutartis, yra nurodoma atskirų valstybių teisėje. Nėra vieningo teisės akto (nei pasauliniu, nei regioniniu lygmenimis), apibrėžiančio sutarties sąvoką. Vienintelis teisės šaltinis, kuriuo siekiama unifikuoti sutarties sąvoką pasauliniu mastu, yra UNIDROIT Tarptautinių komercinių sutarčių principai. Kitas pavyzdys – Europos sutarčių teisės principai (angl. *Principles of European Contract Law*, PECL) ir Bendros pagrindų sistemos projektas (angl. „Draft Common Frame of Reference“, DCFR), kurie buvo parengti Europos Sąjungos valstybių narių. Šie teisės šaltiniai yra „švelniosios teisės“ (angl. *soft law*) instrumentai ir nėra sudedamoji valstybių teisės dalis, juose dėstomi principai taikomi esant šalių susitarimui.

Vis dėlto reikia pažymėti, kad Lietuvos teismai šiuos principus neretai nagrinėja ir dėl jų pasisako, aiškindami Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nuostatas, kadangi šiais teisės šaltiniais buvo vadovaujamasi rengiant Lietuvos civilinį kodeksą (tai nurodoma ir *Civilinio kodekso projekto aiškinamajame rašte*, teisės doktrinoje ir teismų praktikoje (A. Tikniūtė et al. 2013, 11–21), nors šiais šaltiniais vadovaujamasi pakankamai fragmentiškai.

Diskusijos dėl sutarčių teisės unifikavimo Europos Sąjungos mastu prasidėjo dar XX a., tačiau pažangos nepasiekta (Onufrio 2009, 3). Prieita išvados, kad sutarčių teisės ir jos terminų suvienodinimas galimas tik tokiu atveju, jeigu toks vienijantis teisės aktas būtų priimtas viena ar tik keliomis oficialiosiomis kalbomis, kas tiesiogiai prieštarautų Europos Sąjungos daugiakalbystės principui. Teisės doktrinoje pažymima, kad vienu iš argumentų prieš privatinės teisės vienodinimą buvo tai, kad toks bendras kodeksas būtų kompromisų rinkinys, stokosiantis kokybės (A. Tikniūtė et al. 2013, 14).

Lietuvos teisėje bendroji sutarties samprata pateikiama Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.154 straipsnio 1 dalyje: „Sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę“. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.159 straipsnis nustato, kad sutarties

elementai, kurių pakanka sutarties galiojimui (taigi – ir pripažinti sutartį esant sudarytą) yra veiksmių šalių susitarimas ir, įstatymo nustatytais atvejais, sutarties formos reikalavimo laikymasis.

Taigi, sutartis pagal kontinentinę – Lietuvos – teisę yra bent dviejų asmenų susitarimas (išreikštas tinkama forma), kuriuo vienas (ar keli) asmenys įsipareigoja atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo jų atlikimo), o kiti – reikalauti iš jų tokio elgesio. Teisės doktrinoje nurodoma (Dambrauskaitė, Tikniūtė 2011, 1406), kad tokia sutarties sąvoka panaši į įtvirtintąją Prancūzijos civiliniame kodekse, kita vertus – nurodoma, kad sutarties sąvoka Lietuvos teisėje taip pat artima vokiškajai sutarties koncepcijai, pagal kurią sutarčiai sudaryti reikalingi du elementai: 1) šalių susitarimas ir 2) ketinimas sukurti teisinės pasekmes.

Tuo tarpu sutarties sąvoka bendrosios teisės valstybėse yra kitokia. Šis atskyrimas aktualus nagrinėjant vertimo iš anglų į lietuvių (ir iš lietuvių į anglų), nes didelė tikimybė, kad viena iš anglų kalba sudaromos sutarties šalių bus bendrosios teisės valstybės subjektas. Nors anglų kalbą kaip universalią, t. y. abiem šalims ne gimtąją, bet joms suprantamą kalbą, šalys gali pasirinkti dėl įvairių priežasčių, šio darbo tikslais apsiribojama Anglijos ir Velso bei Jungtinių Amerikos Valstijų teise ir pavyzdžiais.

Anglijos ir Velso teisės požiūriu sutartimi laikomas ne bet koks, o atlygintinas susitarimas, ir taikoma abstrakčios naudos kriterijaus doktrina (*angl. the Doctrine of Consideration*; (Lewinsohn 2019, 693), (Tikniūtė et al. 2013)). Bendrojoje teisėje asmens ketinimas sukurti teisinės pasekmes nėra pakankamas teigti, kad buvo sudaryta sutartis, kadangi, remiantis abstrakčios naudos kriterijumi, teisinės pasekmes sukelia tik atlygintiniai įsipareigojimai (Dambrauskaitė, Tikniūtė 2011, 1392). Sutarties sąvoka Anglijoje ir Velse yra suformuota teismų praktikos ir teisės doktrinos. Abstrakčios naudos kriterijaus apibrėžimas buvo pateiktas XIX a. byloje *Thomas v. Thomas*: „*abstrakti nauda – tai tam tikras nuostolis ieškovui, tam tikra nauda atsakovui*“ (Tikniūtė et al. 2013, cituota iš: *Turner, Ch, Unlocking contract law. London: Hodder Arnold, 2007, p. 61*), o taip pat – XX a. pradžios (1915 m.) byloje *Dunlop v. Selfridge*, kur abstrakčia nauda nurodoma „*pats veiksmas ar susilaikymas nuo veiksmo, arba pažadas veikti ar susilaikyti nuo veiksmo yra kaina, už kurią yra įgyjamas kitos šalies pažadas, todėl toks pažadas yra vykdytinas*“ (Tikniūtė et al. 2013).

Todėl, pavyzdžiui, Anglijos ir Velso teisė dovanojimo sandorio ar susitarimo pakeisti sutarties sąlygas (kuriuo vienai iš šalių nenustatomi papildomi ar nauji įsipareigojimai) nelaiko sutartimi.

Jungtinėse Amerikos Valstijose taip pat taikoma abstrakčios naudos doktrina, tačiau ji turi žymiai daugiau išimčių nei abstrakčios naudos doktrina Anglijos ir Velso teisėje (Mikelėnas 1996, 105). Be to, Jungtinėse Amerikos Valstijose abstrakčios naudos taisyklė taikoma tik šalies veiksams ateityje (Mikelėnas 1996, 105–6).

Šiame darbe sutartimi bus laikomas bet koks rašytinis šalių susitarimas, kuriuo siekiama sukurti, pakeisti ar nutraukti šalių teisinius santykius, nes versti gali tekti bet kokius šalių susitarimus, nepriklausomai nuo jų priskyrimo ar nepriskyrimo sutartims bendrosios teisės valstybėse. Nepaisant to, kad vertėjo kompetencija gali neapimti subtilių teisės sistemų skirtumų, verčiant bet kokią šalių susitarimą vertėtų žinoti, kokia teisė yra taikoma jį rengiant ir ar jis laikomas sutartimi ar susitarimu pagal tą teisę, nes tai gali lemti tam tikrus vertimo taktikos pasirinkimus.

3. TEISĖS TEKSTŲ VERTIMAS, SUTARČIŲ VERTIMAS. KLASIFIKACIJOS KLAUSIMAS

Reikėtų glaustai aptarti skirtumą tarp sutarčių ir kitų teisės tekstų vertimo. Sutarčių ir kitų teisinių dokumentų vertimo ypatumus galima atskleisti juos grupuojant (klasifikuojant).

Pavyzdžiui, Sarsevic siūlo tokią teisinių tekstų (tuo pačiu – ir jų vertimo) klasifikaciją (1997, 11):

- 1) savo esme norminio pobūdžio dokumentų (įstatymų, kitų teisės aktų, kodeksų, tarptautinių sutarčių, sutarčių ir t. t.) vertimas;
- 2) aprašomojo pobūdžio dokumentų su tam tikrais norminiais elementais (teismų sprendimai ir teisiniai instrumentai, naudojami teismo procesų ar administracinių procedūrų metu, pavyzdžiui ieškiniai, pareiškimai, informaciniai pranešimai, skundai, prašymai, peticijos ir kt.) vertimas;
- 3) išimtinai aprašomojo pobūdžio teisinių dokumentų (pavyzdžiui, moksliniai straipsniai, teisinės nuomonės, vadovėliai) vertimas.

Deborah Cao siūlo žemiau nurodytą teisinių tekstų vertimo klasifikaciją (2007, 10–12):

- 1) valstybės teisės aktų ir tarptautinių sutarčių vertimas;
- 2) privačių teisinių dokumentų vertimas;
- 3) teisės doktrinos vertimas;
- 4) teismų praktikos vertimas.

Pagal tikslą teisinių tekstų funkciją vertimą siūloma skirstyti į:

- 1) vertimą norminimo tikslais;
- 2) vertimą informaciniais tikslais;
- 3) neformalųjį vertimą.

Pastarasis klasifikavimo pavyzdys yra aktualesnis, siekiant atskirti sutarčių vertimą nuo kitų teisinių tekstų vertimo.

Aptariant valstybės teisės aktų ir tarptautinių sutarčių vertimo klausimą, aptartini ir Europos Sąjungos teisės aktai, nes jie ypač paveikė ir tebeveikia visą administracinę lietuvių kalbą ir konkrečiai teisinę lietuvių kalbą.

Europos Sąjungos teisės aktų vertimas žymiai skiriasi nuo privačių teisinių dokumentų vertimo. Visų pirma, pats vertimo procesas yra labai reglamentuotas ir detalizuotas, o taikomi reikalavimai prieinami viešai (pavyzdžiui, internete paskelbtas kalbos praktikos leidinys „Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadovas“, įvairios duomenų bazės, tekstynai ir pan.). Antra, atsižvelgiant į daugiakalbiškumo principą, įtvirtintą tiek Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV), tiek 1958 m. balandžio 15 d. Europos ekonominės bendrijos tarybos Reglamente Nr. 1, nustatančiame kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje. Europos Sąjungos teisės aktai yra skelbiami 24 oficialiosiomis kalbomis ir dokumento tekstas laikytinas autentišku, nepriklausomai nuo jo kalbinės redakcijos. Formaliuoju požiūriu Europos Sąjungos teisės aktai yra ne verčiami iš vienos kalbos į kitą, o sudaromi įvairiomis kalbomis, turinčiais vienodą galią. Šiuo atžvilgiu Europos Sąjungos teisėkūra yra unikali.

Valstybės teisės aktų vertimas taip pat yra reglamentuojamas ir kitose valstybėse, kuriose yra dvi ar daugiau oficialių kalbų (pavyzdžiui, Šveicarijoje, Kanadoje, Liuksemburge). Kanados Oficialiųjų kalbų įstatyme (*angl. Official Languages Act*) nustatytas reikalavimas, kad Kanados teisės aktai būtų prieinami tiek anglų, tiek prancūzų kalba. Šiam reikalavimui užtikrinti Kanadoje veikia Oficialiųjų kalbų komisaro tarnyba (*angl. Office of the Commissioner of Official Languages*) ir Kanados Viešųjų paslaugų ir viešųjų pirkimų vertimo tarnyba (*angl. Translation Bureau the Public Services and Procurement Canada*).

Liuksemburgo 1984 m. vasario 24 d. kalbų įstatyme (*pranc. Loi du 24 février 1984 sur le régime des langues*) nurodoma, kad įstatymai ir poįstatyminiai teisės aktai rengiami prancūzų kalba, o esant šių aktų vertimui pirmenybė teikiama akto tekstui prancūzų kalba (įstatymo 2 straipsnis). Skiriasi ir trijų Liuksemburgo kalbų statusas. Liuksemburgiečių kalba yra valstybinė kalba (įstatymo 1 straipsnis), prancūzų kalba, kaip jau minėta, yra teisės aktų rengimo kalba. Vokiečių, prancūzų, ir liuksemburgiečių kalbos taip pat laikomos Liuksemburgo administracinėmis ir teisingumo institucijų kalbomis, t. y. bendraujant su šios valstybės institucijomis (ir teismais) galima vartoti bet kurią iš šių trijų kalbų.

Kiek kitokia padėtis yra tarptautinių sutarčių srityje, tačiau ir dėl jų būtent valstybės – atitinkamų sutarčių dalyvės – užtikrina atitinkamų sutarčių vertimą. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „*Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių patvirtinimo*“ 11 punktas nustato: „*Tarptautinės sutarties projekto teksto vertimą į lietuvių kalbą ar atitinkamą užsienio kalbą organizuoja arba šį tekstą verčia ir redaguoja atsakinga ministerija arba Vyriausybės įstaiga. Reikiamos srities žinių turinčių asmenų peržiūrėtą ir suredaguotą tarptautinės sutarties projekto vertimą atsakinga ministerija ar Vyriausybės įstaiga pateikia Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, kad ši atliktų vertimo ekspertizę ir patvirtintų jo autentiškumą.*“

Taigi, esminis skirtumas tarp privačių teisinių dokumentų ir oficialių teisės aktų vertimo yra tas, kad teisės aktų vertimas yra griežtai reglamentuojamas ir yra kriterijai, užtikrinantys tokio vertimo kokybę. Privačių teisinių dokumentų, nepaisant to, kad jų kalba taip pat yra teisės kalba, vertimui tokie patys reikalavimai nekeliami.

Teisės doktrinos ir sutarčių vertimas skiriasi kitokiais aspektais. Pavyzdžiui, teisės doktrinos vertimas atlieka išimtinai švietimo funkciją. Antra, skirtingai nei sutartys ar teisės aktai, teisės doktrina nesukuria teisės normų, nenustato, nekeičia ir nenaikina asmenų teisių ar pareigų, todėl tokio vertimo paskirtis nulemia vertimo sprendimus, pavyzdžiui, gali suponuoti žymiai laisvesnį, palyginti su kitais teisiniais dokumentais, vertimą.

Cao (2007, 9) nurodo, kad teisinių dokumentų vertimo klasifikacijos grindžiamos šaltinio kalbos funkcija ar paskirtimi, nevertinant su vertimo kalba susijusių aplinkybių, įskaitant vertimo kalbos funkciją ar išverstų dokumentų teisinį statusą, akcentuoja, kad būtina skirti šaltinio kalbos ir vertimo kalbos dokumentų paskirtį, ir nurodo su tuo susijusias problemas.

Cao (2007, 9) nepritaria Sarcevic siūlomai teisinių dokumentų klasifikacijai, pagal kurią teisiniais dokumentais nelaikomi dokumentai, neskirti teisininkams. Sarcevic teisiniais dokumentais laiko tik „*specialistams skirtus teisinius tekstus*“ ir iš teisinių dokumentų sampratos eliminuoja, pavyzdžiui, sutartis ar teisininkų susirašinėjimą su klientais (Sarcevic 1997, 59). Kritikuodamas tokį Sarcevic požiūrį Malcolm Harvey nurodė, kad „*toks ribojimas eliminuoja tekstus, sudarančius nemažą vertėjo darbo dalį: sutartis, nutartis, korespondenciją tarp teisininkų ir valstybės institucijų, ir t. t. Išties, vienas iš teisinio*

diskurso skiriamųjų bruožų yra tai, kad jame dalyvauja ne tik specialistai, o (bent teoriškai) jis skirtas ir paprastam žmogui“ (2004, 178).

Galima būtų pritarti tokiai kritikai (ir ne tik dėl to, kad jai nepritariant paneigiamas sutarties priskyrimas teisiniam tekstui), nes priešingas požiūris reikštų, kad teisinis diskursas dėl teisės aktų su piliečiais apskritai negali vykti. Norminio pobūdžio dokumentų adresatai neretai būna visi tam tikroje teritorijoje gyvenantys asmenys, todėl pritarimas Sarsevic nuomonei taip pat turėtų reikšti tai, kad bet kokie teisiniai dokumentai neturi būti suprantami nespecialistui, kas taip pat lemtų tai, kad asmuo neprivalo laikytis juose keliamų reikalavimų, nes paprasčiausiai neturi jų suvokti. Be to, Harvey dėstoma pozicija apima ir situacijas, kai asmenys priima tam tikrus teisinius sprendimus kasdieniniame gyvenime (pavyzdžiui, prisiekusiojo pareigos vykdymas, santuokos sudarymas, testamentas sudarymas ir pan.).

Būtina pastebėti, kad Sarsevic aiškiai nurodo, kad tokia klasifikacija svarbi tik atitinkamo darbo tikslais (1997, 59-60), be to, pabrėžia teisininkų bendruomenės nesutarimus ir diskusijas šiuo klausimu. Sarsevic dėmesys buvo telkiamas į teisės aktų, o ne į sutarčių ar kitų privačių dokumentų vertimą (1997, 56). Kitais tikslais tokia klasifikacija būtų akivaizdžiai per siaura.

4. SUTARČIŲ VERTIMO DEKALOGAS

Kaip minėta, kadangi yra skirtingų teisinių tekstų klasifikavimo principų, nėra vienos bendros teisiniam vertimui taikytinos strategijos, o teoriniu lygmeniu didesnis dėmesys skiriamas tik teisės terminologijai (Sarsevic 1997, 2). Kaip ir kitų dalykinių tekstų, teisinių tekstų (taigi – ir sutarčių) vertimui visų pirma keliamas lingvistinio ekvivalentiškumo reikalavimas. Pavyzdžiui, Marco Galdia (2013, 78) pabrėžia, kad bet koks profesionalus vertimas vykdytinas laikantis lingvistinio ekvivalentiškumo ir šis ekvivalentiškumas teisinių tekstų vertimo atveju vyksta tarp dviejų polių – nuo ekvivalentiškumo negalimumo iki „visi variantai tinkami“. Nuosaikiosios ekvivalentiškumo teorijos kelia vertėjui semantinio ekvivalentiškumo reikalavimus, kartu laikantis *Skopos* teorijos reikalavimų. *Skopos* teorija siūlo vadovautis vertimo tikslu. Vertimas turi savo tikslą (*gr. skopos*), todėl vertimo tekstas adaptuotinas, atsižvelgiant į jo tikslą, funkcijas ir kontekstą (Leonavičienė 2023, 29). Apibūdindama funkcinį ekvivalentiškumą Sarsevic (1997, 236) nurodo, kad „[p]agrindinis teisinio vertimo tikslas yra sukurti funkcinio požiūriu lygiavertį tekstą, kuris sukeltų tokias pačias teises pasekmes kitoje (tikslinėje) teisinėje sistemoje“⁴.

Teisinių tekstų vertimui svarbūs užsakovo lūkesčiai ir nurodymai, todėl reikalavimai vertėjams dažnai labai formalizuoti (pavyzdžiui, minėtajame „*Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadove*“ išdėstyti griežti instituciniai formos reikalavimai, taikomi griežtai apibrėžtiems dokumentams). Harvey nurodo (2004, 181), kad užsakovai neretai pateikia ne tik praktinius patarimus, bet ir nurodo, kokių teorinių gairių vertėjas turėtų laikytis versdamas teisinį tekstą. Vis dėlto, iš praktikos galima teigti, kad Lietuvoje privataus sektoriaus atstovai (įskaitant profesionalius teisininkus) vertėjams neretai nepateikia detalių vertimo užduoties aprašymų, konkrečiai nenurodo nei kur, nei kokiomis sąlygomis vertimo rezultatas bus naudojamas. Kartais tai gali būti susiję su konfidencialumo reikalavimais, tačiau neretai vertimas reikalingas tik *pro forma*. Dažniausiai apsiribojama išsakant pageidavimą, koku būdu vertimas turi būti patvirtintas. Tai jau kelia tam tikrų iššūkių vertėjui, ypač tais atvejais, kai vertėjas siekia aukštos rezultatų kokybės ir savo darbe vadovaujasi funkcinio požiūriu į vertimą.

Privatūs subjektai, kuriems teisinių tekstų vertimo arba teisinio vertimo žodžiu per derybas ir pan., reikia dažniau, pavyzdžiui, didelės advokatų kontoros, gali būti pasamdę vidaus vertėjus arba naudotis

⁴ „The primary aim of legal translation is to produce a functionally equivalent text that will achieve the same legal effects in the target legal system.“

ilgalaikėmis sutartimis su konkrečiais vertimo biurais ar vertėjais, taip pat būna parengę vidaus vertimo instrukcijas, priderintas prie konkretaus kliento, siekiant išlaikyti, be kita ko, nuoseklią terminiją ar atsižvelgti į ankstesnes dėl vertimo pateiktas pastabas ar pataisas.

Konkrečiai sutarčių vertimo strategiją siekia nustatyti, pavyzdžiui, Guadalupe Soriano Barabino. Ji siūlo universalų teisinių tekstų vertimo modelį taikyti ir sutarčių vertimui, vertimo procesą vykdant tokiais etapais (2020, 288–89): 1) originalo kalbos (OK) teksto analizė (įskaitant vertimo užduoties įvertinimą); 2) informacijos šaltinių ir su vertimu susijusių dokumentų paieška; 3) vertimo problemų (tiek makro, tiek mikrolygmeniu) sprendimas; 4) vertimo vykdymas; 5) vertimo kalbos (VK) teksto redagavimas.

Elen Pilar savo darbe (2008) analizuoja nekilnojamojo turto pirkimo pardavimo sutarties vertimo eigą ir vertimą skirsto į tokius etapus: 1) intuityvus atpažinimas ir teksto klasifikavimas; 2) OK teksto analizė (funkcinė, situacinė, teminė, gramatinė); 3) OK teksto struktūros įvertinimas; 4) teksto VK rengimas (išskiriami trys lygmenys: *inventio* – siekiama suprasti teksto funkciją, situaciją ir vertimo tikslą; *dispositio* – išanalizuojamas teksto tema, struktūra, organizuojama vertimo eiga; *elocutio* – parenkama tinkama terminija, stilius, gramatinės konstrukcijos).

Pagrindines sutarčių vertimo gaires praktiniu požiūriu itin detalai siekia apibrėžti ir Alenka Kocbek (2015), nurodydama dešimt sutarčių vertimo etapų (dekalogą):

- 1) vertimo *skopos* nustatymas;
- 2) vertimo tipo nustatymas, atsižvelgiant į *skopos*;
- 3) teisės sistemų, aktualių vertimui, ir jų hierarchijos nustatymas;
- 4) teisės sistemų suderinamumas (tarpusavio santykis);
- 5) ryšių tarp vartojamų kalbų ir taikytinų teisės sistemų nustatymas;
- 6) OK kultūremų analizė;
- 7) VK kultūremų nustatymas;
- 8) OK ir VK kultūremų palyginimas (sutapimų ir skirtumų nustatymas);
- 9) galutinio VK teksto parengimas;
- 10) sutarties VK teksto teisinio tikrumo užtikrinimas ir vertimo sprendimų skaidrumas.

Kocbek akcentuoja, kad gairės paremtos jos ilgamete vertimo praktika, terminų tekstynų anglų, vokiečių ir slovėnų kalbomis bei keliomis vertimo teorijomis. Kocbek nurodo, kad jos išvadoms didžiausią įtaką turėjo:

- 1) Mary Snell-Hornby (1995) siūlomas integruotas požiūris į vertimą;
- 2) K. Reiss ir H. Vermeer siūloma funkcinio ekvivalentiškumo (*skopos*) teorija;
- 3) kultūrų teorija (daugiausiai vadovautasi Els Oksaar⁵ darbu).

Toliau bus nagrinėjami šie dešimt dekalogo etapų.

4.1. *Vertimo scopos nustatymas*

Kocbek (2015, 73) nurodo, kad prieš pradėdamas versti vertėjas 1) įvertina jam pateiktą vertimo užduotį, renka papildomą su užduotimi susijusią informaciją ir (arba) 2) įvertina komunikacinę vertimo užsakymo situaciją, siekdamas nustatyti *skopos*, t. y. nustatyti VK teksto vartojimo tikslą. Ji paaiškina, kad vertimo *skopos* gali būti įvairūs ir pateikia tokias galimas vertimo teksto funkcijas:

- 1) dvikalbės ar daugiakalbės sutarties vertimas (visų kalbų redakcijoms turint vienodą teisinę galią), sutarčiai taikant vieną *pasirinktą* teisinę sistemą;
- 2) VK sutarties tekstas bus pateiktas vienai iš sutarties šalių, tačiau neturės autentiško teksto galios;
- 3) OK sutarties tekstas bus naudojamas kaip pagrindas naujai sutarčiai VK teisinėje sistemoje ir turi būti adaptuotas įvairiuose VK sutarties teksto lygmenyse perteikiant ir memus;
- 4) VK sutarties tekstas bus pateiktas adresatams tikslinėje teisės sistemoje, kurioje nevartojama OK sutarties kalba, adresatams siekiant analizuoti pirminę teisės sistemą ir OK sutarties tekstą;
- 5) VK sutarties tekstas bus pateiktas kitam asmeniui nei sutarties šalis, pavyzdžiui, vienai iš šalių finansavimą teikiančiam bankui;
- 6) VK sutarties teksto ištraukos bus skelbiamos viešai (pavyzdžiui, laikraščio straipsnyje).

Tokią skirstymą Kocbek siūlo atsižvelgdama į Cao pateikiamą vertimo teksto klasifikaciją pagal tikslą. Nors ir sutiktina su tuo, kad verčiant sutartis Cao pasiūlyta vertimo teksto klasifikacija yra naudinga, derėtų išsakyti kelias pastabas dėl pateikiamų vertimo teksto funkcijų.

⁵ *Kulturrementheorie: Ein Beitrag zur Sprachverwendungsforschung*. Göttingen: Vandenhoeck u. Ruprecht. Hamburg: Joachim Jungius Gesellschaft der Wissenschaften ir Andrew Chesterman 1997. *Memes of Translation*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.)

Pirma, reikėtų pasisakyti dėl daugiakalbės sutarties vertimo visoms kalbinėms redakcijoms suteikiant vienodą teisinę galią. Tokia vertimo teksto galia yra mažai tikėtina dėl kelių aplinkybių. Dvikalbėje ar daugiakalbėje sutartyje nurodoma kalba, kuriai teikiama pirmenybė. Neretai tai nustatoma pačiose sutartyse, kuriose, net jei nurodomas tekstų lygiavertiškumas, visada sprendžiamas sutarties teksto įvairiomis kalbomis neatitikimas, šalims susitariant, kokia kalba bus tokiu atveju (pavyzdžiui, „[š]i Sutartis sudaryta anglų ir rusų kalbomis. Abu tekstai turi vienodą juridinę galią. Esant neatitikimams tarp abiejų tekstų, pirmenybė teikiama tekstui anglų kalba.“). Taigi, sutarčių šalys, iš anksto aptardamos situaciją, į dvikalbės (ar daugiakalbės) sutartis įtraukia kalbos pirmenybės sąlygą (angl. *Language Supremacy Clause*, *Language Boilerplate Clause*). Tai pripažįsta ir pati Kocbek vėlesnėje savo darbo dalyje (2015, 74) nurodydama: „[p]aprastai į sutartį įtraukiama nuostata, kuria nurodoma, kuri kalbinė redakcija, esant teksto neatitikimams, turės pirmenybę, t. y. bus laikytina vadinamuoju autentišku tekstu“⁶.

Antra, dvikalbių ar daugiakalbių sutarčių galimą originalo ir vertimo požiūriu identišκών tekstų neatitikties situaciją sprendžia įstatymų leidėjas.

Lietuvos teisėje tai išspręsta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.194 straipsnio nuostata, nustatančia: „[j]eigu sutartis sudaryta dviem ar daugiau kalbų ir kiekvienas sutarties tekstas turi tokią pat teisinę galią, bet skirtingomis kalbomis surašyti sutarties tekstai neatitinka vienas kito, tai pirmenybė suteikiama pirmiausia surašytam tekstui“.

Ši situacija taip pat sprendžiama ir UNIDROIT principuose, t. y. tokia galimybė numatoma „švelniosios teisės“ instrumentuose), kurių 4.7 straipsnyje nurodoma: „[k]ai sutartis sudaroma dviem ar daugiau kalbų, turinčių vienodą teisinę galią, neatitikimų tarp redakcijų atveju pirmenybė teikiama tai kalbai, kuria sutartis pirmiausiai buvo rengiama“ (The International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT)).

Be to, teisinėje literatūroje (Brutti 2022, 246–47, Carbonneau 1981, 393–94) pažymima, kad yra valstybių, kai kurių sutarčių (darbo sutarčių, vartojimo sutarčių) atveju numatančių privalomąjį sutarčių

⁶ „Generally, a contract will contain a provision determining which language version is to prevail in case of discrepancies, i.e. the so-called authentic text“

sudarymą oficialiaja valstybės kalba ir neteikiančių pirmenybės sutarties tekstui kita kalba, tokį reikalavimą grindžiant atitinkamos valstybės viešąja tvarka. Iš tiesų, toks reikalavimas Europos Sąjungos valstybėse narėse yra pateisinamas ir Europos Sąjungos teisės aktais. Pavyzdžiui, 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/83/ES dėl vartotojų teisių preambulės 15 punkte nurodoma: „*šia direktyva neturėtų būti derinami vartotojų sutartims taikomi kalbos reikalavimai. Todėl valstybės narės nacionalinėje teisėje gali palikti galioti ar priimti kalbos reikalavimus dėl su sutartimis susijusios informacijos ir sutarčių sąlygų*“. Vis dėlto, reikėtų pažymėti, kad į tam tikros kalbos prioriteto įtvirtinimą Europos Sąjungos Teisingumo Teismas žvelgia itin griežtai, ką aiškiai pademonstravo 2013 m. balandžio 16 d. sprendime byloje C-202/11 nurodydamas: „*SESV 45 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiamas valstybės narės federacijos subjekto, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, teisės aktas, kuriuo visi darbdaviai, turintys pagrindinę verslo vietą šio federacijos subjekto teritorijoje, įpareigojami tarpvalstybinio pobūdžio darbo sutartis sudaryti tik oficialiaja šio federacijos subjekto kalba, nes priešingu atveju teismas savo iniciatyva galėtų pripažinti šias sutartis niekinėmis*“.

Taigi, 1) valstybės vaidmuo, nurodant sutarties šalims kalbą, kuria turi būti sudaromos sutartys, yra ribotas; 2) vertėjas turi įvertinti sudaromos sutarties pobūdį ir įvertinti, ar galimas privalomasis sutarties kalbos valstybinis reguliavimas, lemiantis viršenybę turinčią kalbą.

Nuosekli teisininkų praktika, įtraukiant į sudaromas sutartis (dviem ar daugiau kalbų) kalbos viršenybės sąlygą, kai kuriose valstybėse – teisinis reguliavimas ir „švelniosios teisės“ instrumentai, leidžia manyti, kad iš esmės visais atvejais viena iš kalbų sutarčiai turės didesnę reikšmę nei kita.

Nors Kocbek pateikia nurodymą į tai, kad paprastai, esant dvikalbei ar daugiakalbei sutarčiai, nurodoma autentiška sutarties kalba (2015, 74), nepateikiama jokių praktinių pavyzdžių, kai kelios kalbos būtų laikomos autentiškomis. Iš tiesų, esant neatitikimams viršenybę turinčios kalbos klausimas gali būti išspręstas teisme.

Kritikuotinas nurodymas į tai, kad skirtingos sutarties kalbinės redakcijos bus reguliuojamos tos pačios materialinės teisės (t. y. tos pačios valstybės teisės normų). Sutartyse (ypač sudaromose tarp skirtingų valstybių teisės subjektų) beveik be jokių išimčių nurodoma, kokios valstybės materialinė teisė jai taikoma („*Sutarčiai taikoma Lietuvos Respublikos teisė*“, „*The validity, construction, interpretation*

*and effect of this Agreement shall be governed by and construed in accordance with the laws of the State of New York, without giving effect to the conflicts of laws provisions thereof*⁷“).

Be to, sutarčiai taikytinos teisės klausimas, šalims jo neaptarus, būna išsprendžiamas įstatymų leidėjo valia (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.37 straipsnio 4–8 dalys). Reikėtų pastebėti ir tai, kad nepaisant pasirinktos teisės, sandorio šalys privalo paisyti ir kitos, nei jų pasirinkta, teisės sistemos normų (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ar kitos valstybės imperatyvių teisės normų, kurių šalys savo susitarimu negali pakeisti ar jų atsisakyti (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.37 straipsnio 3 dalis)).

Reikėtų atsižvelgti ir į tai, kad, pavyzdžiui, Europos Sąjungos mastu (išskyrus Daniją) kai kuriems sandoriams taikytinos teisės klausimai yra reglamentuojami 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentu (EB) Nr. 593/2008 *dėl sutartinėms prievolėms taikytinos teisės (Roma I)*. Bendrosios taisyklės išdėstomos šio reglamento 4 straipsnyje. Kai kuriems kitiems sutartiniais santykiams taikytina teisė aptariama ir kituose Europos Sąjungos teisės aktuose.

Todėl nuoroda į vieną teisinę sistemą nėra reikšminga, nes 1) sudarydamos sutartis su tarptautiniu elementu (ir net jo nesant) sutarties šalys yra linkusios aptarti taikytinos teisės klausimą; 2) net ir šalims neaptarus taikytinos teisės, taikomos tik vienos valstybės teisės normos pagal tam teisės aktų leidėjo nustatytas taisykles; 3) kitos valstybės imperatyviosios teisės normos (ypač susijusios su viešąja tvarka) bus taikomos nepriklausomai nuo šalių pasirinkimo ar bendrųjų teisės normų, reguliuojančių taikytinos teisės klausimus.

Vertimo adresatai neturi galimybės vertinti sutarčiai taikomos užsienio teisės sistemos. Sutartis užsienio teisės taikymo aplinkybių paprasčiausiai neatskleidžia. Užsienio teisės taikymas ir turinys, esant šalių susitarimui dėl taikytinos teisės, yra fakto klausimas, kurį, pavyzdžiui, ginčo nagrinėjimo kitoje valstybėje, nei nurodyta taikytina teisė (pavyzdžiui, sutarčiai taikoma Anglijos ir Velso teisė, o ginčą nagrinėja Lietuvos teismas), atveju turi įrodyti ginčo šalis. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.12 straipsnio 2 dalis nurodo: „*Jeigu užsienio teisės taikymą numato šalių susitarimas, visus su taikomos užsienio teisės turiniu susijusius įrodymus, atsižvelgdama į tos teisės oficialų aiškinimą, jos taikymo*

⁷ <https://contracts.justia.com/companies/onconova-therapeutics-inc-2230/contract/107768/#clause-id-200119>

praktiką ir doktriną atitinkamoje užsienio valstybėje, pateikia ginčo šalis, kuri remiasi užsienio teise. Ginčo šalies prašymu teismas gali padėti jai surinkti informaciją apie taikytiną užsienio teisę“.

Šiuo (sutarčiai taikytinos teisės) klausimu vertėjui, nesant aiškaus nurodymo į taikytiną teisę, tenka itin sudėtinga užduotis – nustatyti taikytiną teisę, t. y. iš esmės atlikti teisinę pateiktos sutarties (ar sutarties projekto) analizę ir prieiti išvados dėl taikytinos teisės, ypač tais atvejais, kai šalys, galimai sąmoningai, siekdamos palengvinti įrodinėjimo procesą (perkeldamos užsienio teisės turinio nustatymo klausimą teismui) sutartyje taikytinos teisės nenurodo ⁸. Ši užduotis ypač sudėtinga, jei tokios informacijos nenurodo užsakovas, bet net jei jis ją nurodo, reikėtų užduoti sau klausimą, ar toks užsakovo nurodymas (paaiškinimas) suderinamas su vertėjo objektyvumu, nepriklausomumu ir nešališkumu dėl subjektyvių užsakovo motyvų.

Darbo autoriaus nuomone, pirmoji ir antroji vertimo funkcijos išskiriamos nepagrįstai. Nepriklausomai nuo sutarties adresato, VK sutarties tekstas neturėtų skirtis nuo OK teksto. Negalima teigti, kad VK sutarties tekstas turėtų skirtis priklausomai nuo to, ar jis laikytinas autentišku tekstu. Toks išskyrimas būtų pateisinamas tik tokiu atveju, jeigu atlikdamas vertimą vertėjas VK sutarties tekste teiktų užsakovui papildomą informaciją (tarkime, anotuodamas tekstą), susijusią su VK sutarties tekstu, jeigu tai, vertėjo nuomone, yra būtina vertimo sprendimams atskleisti, ar reikalinga tam, kad sutarties šalis tinkamai (išsamiau) suvoktų OK sutarties tekstą. Sutarties vertimas tiek pirmosios, tiek antrosios vertimo funkcijos atveju atlieka būtent šią funkciją.

Galima takoskyra tarp pirmosios ir antrosios vertimo funkcijų, šio darbo autoriaus nuomone, galima tik vienu atveju – kai sutarties vertimas atliekamas abiejų jos šalių prašymu sutarties rengimo metu (t. y. verčiamas sutarties projektas). Tokiu atveju, susipažinusios su vertimu, šalys yra linkusios redaguoti OK tekstą, pašalinti sutarties projekte OK buvusius neaiškumus ar dviprasmybes, o vertėjas dalyvauja rengiant sutarties projektą.

⁸ Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. vasario 1 d. nutartyje, civ. byloje Ellora Ltd. v. UAB „Skomė“, bylos Nr. 3K-3-78/2013 nurodė, kad pagal bendrąjį principą, kai užsienio teisę taikyti reikia tarptautinių sutarčių ar įstatymų numatytais atvejais, užsienio teisę taiko, aiškina bei jos turinį nustato teismas savo iniciatyva (*ex officio*), o jei užsienio teisės taikymą numato šalių susitarimas, tai visus įrodymus, susijusius su taikomos užsienio teisės normų turiniu, pagal tos teisės oficialų aiškinimą, jos taikymo praktiką ir doktriną atitinkamoje užsienio valstybėje pateikia ginčo šalis, kuri remiasi užsienio teise; o teismas šalies prašymu gali padėti jai surinkti informaciją apie taikytiną užsienio teisę.

Taip pat reikėtų aptarti 4 ir 5 funkcijų skirtumus. Kocbek suteikia papildomą reikšmę aplinkybei, kad 4 funkcijos atveju sutarties vertimas yra teikiamas teismui (ar kitai šalių ginčą nagrinėjančiai institucijai), tačiau nenurodo skirtumų nuo atvejų, kai sutartis, pavyzdžiui, verčiama vienos iš šalies veiklą finansuojančiam bankui.

Kocbek paaiškinimas kritikuotinas ir nepagrįstas vertimo strategijos pasirinkimo (o ir apskritai vertimo) prasme. Jos akcentuojamas skirtumas – aplinkybė, kad sutartį teismui kai kuriose valstybėse turi versti prisiekę vertėjas. Tačiau toks reikalavimas yra susijęs ne su vertimo funkcijos atlikimu, o su vertėjo statusu. Tikslesnė takoskyra būtų ta, ar sutartis verčiama jai suvokti (bankui, teismui, arbitražui), ar akademiniais tikslais.

Be to, Kocbek nepaaiškina, kuo sutarties vertimas ne jos dalyviams (2 funkcija), skiriasi nuo sutarties vertimo kitiems asmenims (4, 5 funkcijų). Manytina, kad tokiu atveju skirtumas tarp 2 ir 4, 5 vertimo funkcijų atveju egzistuoja tik tuo aspektu, kad skiriasi vertimo adresatas.

Dėl pirmiau išvardytų priežasčių, galimai tikslesnis būtų toks sutarčių vertimo klasifikavimas būtų toks:

- 1) dvikalbė ar daugiakalbė sutartis verčiama jos šalims tos sutarties rengimo metu (įskaitant atvejus, kai VK sutarties tekstui suteikiama autentiško teksto galia);
- 2) dvikalbė ar daugiakalbė sutartis verčiama VK sutarties tekstui nesuteikiant autentiško teksto galios, vienos iš šalių teismo, arbitražo (kitos ginčus nagrinėjančios institucijos) ar kitų asmenų prašymu ar nurodymu, OK sutarties tekstui analizuoti;
- 3) sutartis verčiama, kai OK tekstas bus naudojamas kaip pagrindas naujai sutarčiai VK teisinėje sistemoje ir turi būti adaptuotas įvairiuose VK sutarties teksto lygmenyse perteikiant ir memus;
- 4) VK teksto ištraukos bus skelbiamos viešai (pavyzdžiui, žiniasklaidos straipsnyje) ar mokymosi tikslais.

4.2. *Vertimo tipo nustatymas, atsižvelgiant į skopos*

Šiuo vertimo etapu vertėjas turi pasirinkti labiausiai VK vartojimo tikslus atitinkantį vertimo tipą. Kocbek vadovaujasi Cao (2007, 10–12) pateikiama teisinio vertimo funkcijos klasifikacija.

Kocbek nurodo, kad sutarčių vertimas norminimo tikslais atliekamas tais atvejais, kai sutartys sudaromos keliomis vienodai autentiškomis kalbomis. Kritika dviejų autentiškų kalbinių redakcijų egzistavimui buvo išsakyta ankstesnėje darbo dalyje ir nekartojama. Vis dėlto sutiktina, kad gali būti atvejų, kai sutarties vertimas atliekamas norminimo tikslais (sutarties projekto vertimas jos rengimo metu, kai rengiamas dvikalbis ar daugiakalbis sutarties projektas).

Vertimas informaciniais tikslais atlieka konstatuojamąją arba aprašomąją funkciją. Tokie vertimai skirti tik VK adresatams informuoti. Anot Kocbek, toks vertimas nesukuria teisinės vertės ir atlieka išimtinai informacinę funkciją. Prie tokių atvejų Kocbek priskiria ir tuos, kai vienai iš sutarties kalbų suteikiama pirmenybė. Kocbek taip pat akcentuoja, kad ir šiuo atveju vertimas privalo perteikti visą reikšmingą informaciją, ypač susijusią su jos šalių teisėmis ir pareigomis.

Su tokia pozicija galima sutikti iš dalies. Darbo autoriaus nuomone, Kocbek nepagrįstai sutarties vertimą, kai sudaroma dvikalbė ar daugiakalbė sutartis ir verčiamas ne pirmenybę turintis sutarties tekstas, priskiria prie vertimo informaciniais tikslais. Šiuo atveju vertimas (teisiniu požiūriu) atlieka norminimo funkciją nepaisant to, kad vienas iš sutarties tekstų turi prioritetą, nes šis įgyjamas tik neatitikimų tarp sutarties tekstų atveju. Visais kitais atžvilgiais sutarties tekstas visomis jos kalbomis yra vienodai teisiškai įpareigojantis.

Kocbek akcentuoja, kad tokio vertimo adresatai yra ne tik sutarties šalys, bet ir kiti asmenys, nesusiję nei su sutartimi, nei su sutarčiai taikytina teisės sistema (įskaitant asmenis, susipažįstančius su sutartimi akademiniiais tikslais, ar žiniasklaidą). Esant jos pačios aiškiai formuluojamai nuomonei, kad sutartis norminimo tikslais verčiama tik tuo atveju, kai sutarties tekstas tiek šaltinio, tiek vertimo kalba autentiškas, bet koks kitas sutarties vertimas turėtų būti laikomas vertimu informaciniais tikslais. Šio darbo autoriui neigiant dviejų (ar daugiau) autentiškų sutarties versijų buvimo galimybę, remiantis šioje pastraipoje pateikiama Kocbek pozicija, reikėtų daryti loginę išvadą, kad bet koks sutarties vertimas laikomas vertimu informaciniais tikslais. Vis dėlto akivaizdu, kad sutarties vertimas bankui, teismui ar jos vertimas visuomenės informavimo tikslais skiriasi.

Vertimas bendriems poreikiams ar teismui (teisėsaugos institucijoms) atlieka informacinę ir aprašomąją funkcijas. Vėlgi, tokio tipo vertimo atskyrimas grindžiamas išimtinai tuo, kad jį kai kuriose valstybėse atlieka prisiekusieji vertėjai. Kaip jau minėta ankstesnėje darbo dalyje, šio vertimo tipo

išskyrimas nelaikytinas pagrįstu, ypač išgryninus vertimą informaciniais tikslais ir sutarties vertimą jos rengimo metu, nepriklausomai nuo kalbos pirmenybės sąlygos. Vertimas teismui (teisėsaugos institucijoms), juolab – vertimas bendriesiems poreikiams, atlieka informacinę ir konstatuojamąją funkciją sutarties turinio OK atžvilgiu. Todėl toks išskyrimas yra absoliučiai nepagrįstas, nes jokia apimtimi nekeičia vertimo tikslo – informuoti asmenis apie tai, ką šalys sutarė, sudarydamos sutartį. Toks vertimas atlieka informacinę funkciją ir sutarties šaliai, užsakiusiai sutarties vertimą po sutarties parengimo.

Taigi, reziumuojant šią dekalogo dalį galima teigti, kad yra du sutarčių vertimo tipai:

- 1) sutarties vertimas jos rengimo metu, vertimo tekstui tampant sudedamąja sutarties dalimi, nepriklausomai nuo to, kuriai kalbai (šaltinio ar vertimo) sutartyje ar taikytinoje teisėje suteikiama pirmenybė neatitikties atveju, ir
- 2) sutarties vertimas informaciniais tikslais.

Reikia pažymėti, kad Tarptautinis vertimo raštu standartas ISO 20771:2020⁹ (standarto 3.2.1 p.) taip pat nustato, kad duomenis apie vertimo paskirtį vertėjams turėtų nurodyti vertimo užsakovai, pateikdami vertimo užduotį (nors standarte paliekama galimybė vadovautis gerosios praktikos reikalavimais). Vėlgi, manytina, kad tais atvejais, kai vertėjui aiškiai nurodomas vertimo tikslas, tokį tikslą vertėjai nurodytų ir tvirtindami vertimą (bent tais atvejais, kai vertėjui akivaizdu, kad pasirinkta vertimo strategija riboja vertimo teksto naudojimą).

4.3. *Teisės sistemų, aktualių vertimui ir jų hierarchijos nustatymas*

Kocbek (2015, 76) nurodo, kad verčiant sutartis būtina įvertinti, kad, nepaisant to, kad vertimas apima dvi skirtingas teisinės kalbas ir dažniausiai – dvi teisinės kultūras, ne visos į procesą įtrauktos teisinės sistemos bus aktualios arba tiesiogiai taikomos. Sutartyje, reguliuojančioje šalių iš skirtingų valstybių tarpusavio santykius, dažniausiai būna nurodoma, kokia teisė bus taikytina sutarčiai.

Kocbek (2015, 76) siūlydama vertimo principus, nurodo, kad šiuo atveju susiduriame su dviem (ar keliomis) teisinėmis sistemos, ir viena iš jų bus viršesnė už kitą (ar kitas). Tuo pačiu, ji teigia, kad vertėjas šioje vertimo stadijoje privalo nustatyti sutarčiai taikytiną teisę, ypač tais atvejais, kai sutarties šalys įsisteigusios ne toje pačioje valstybėje.

⁹ https://view.elaba.lt/standartai/view?search_from=primove&id=1350045

Dažniausiai taikytinos teisės klausimas yra nurodomas pačiose sutartyse, todėl vertėjams sunkumų ją nustatant (dažniausiai) neturėtų kilti. Išties, visuose šio darbo tiriamojoje dalyje aprašomose sutartyse buvo įtraukta taikytinos teisės nuostata, pavyzdžiui:

OK tekstas	VK tekstas
Distribucijos sutartis A: <u>Governing Law.</u> This Agreement shall be governed by and interpreted in accordance with the laws England and Wales excluding (a) any conflict of law rules or principle therein contained under which any other law would be made applicable and (b) the United Nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods	<u>Taikytina teisė.</u> Šią Sutartį reglamentuojama ir aiškinama pagal Anglijos ir Velso teisę, išskyrus: (a) bet kokias šios teisės kolizines normas ar principus, pagal kuriuos būtų taikytina kita teisė, ir (b) Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių.
Akcininkų sutartis: The Agreement shall be governed by the law of England and Wales (both substantive and procedural), excluding, however, provisions of international private law.	Šiai Sutarčiai taikoma Anglijos ir Velso teisė (tiek materialinė, tiek procesinė), išskyrus tarptautinės privatinės teisės nuostatas.

Kaip jau buvo minėta šiame darbe, šalių pasirinkta teisė neeliminuoja kitos valstybės imperatyviųjų teisės normų ar viešosios tvarkos, todėl sutiktina, kad sutarčiai su tarptautiniu elementu gali būti taikoma kelių valstybių teisė. Be to, Kocbek nurodytuoju atveju (t. y. kai sutartis reguliuoja šalių iš skirtingų valstybių tarpusavio santykius) akcentuotina tai, kad viena iš sutarties šalių sutarties turinį suvokia per savo teisės sistemos prizmę, kuri nebūtinai sutaps su sutarčiai taikoma teise.

Taip pat norėtusi papildyti Kocbek teikiamas tezes. Tam tikrais atvejais net šalys iš tos pačios valstybės gali pasirinkti taikyti kitos valstybės teisę. Tokia situacija galima, pavyzdžiui, aviacijos srityje, sudarant orlaivių finansinės nuomos (lizingo) ar pirkimo pardavimo sutartis. Lietuvos Respublikos teisė nustato, kad orlaivis, kuriam reikalinga teisinė registracija, yra nekilnojamas daiktas (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.98 str. 3 d.), tuo tarpu Anglijos ir Velso teisė (1982 m. Civilinės aviacijos įstatymas (angl. Civil Aviation Act (1982¹⁰)) nustato, kad orlaivis yra kilnojamas daiktas. Tai patvirtina ir Anglijos ir Velso teismų praktika¹¹ (Glaister et al. 2012). Pasirinkdamos Anglijos ir Velso teisę teisę, šalys supaprastina tokio turto įkeitimo ar kitokio panaudojimo pardavėjo ar nuomotojo finansiniams interesams užtikrinti procedūras.

¹⁰ https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/16/contents?utm_source=chatgpt.com

¹¹ Pavyzdžiui, byla Blue Sky One Ltd v Mahan Air [2010] EWHC 631, byla Air Foyle Ltd v Center Capital Ltd [2002] EWHC 2535, nagrinėtos Anglijos ir Velso Aukštajam Teismui (Queen's Bench Division)

Todėl vertėjas, sprenddamas dėl vyraujančios teisės, neturėtų vadovautis vien jos šalių gyvenamosios vietos (buveinės) adresu ir turi įvertinti visą sutarties turinį, ir tik po to priimti sprendimą dėl sutarčiai taikytinos teisės.

Nenustačius taikytinos teisės, nebūtų įmanoma tinkamai įgyvendinti kitų Kocbek pateikiamų principų (ryšių tarp teisės sistemų, susijusių su vertimu, nustatymo, verčiamo teksto kultūrems analizės, OK ir VK kultūrems palyginimo, galutinio sutarties teksto parengimo).

4.4. *Ryšių tarp teisės sistemų, susijusių su vertimu, nustatymas*

Šioje dekalogo dalyje Kocbek (2015, 67–68) pateikia informaciją apie pagrindines teisės sistemas ir nurodo į tai, kad vertėjas turėtų gerai išmanyti pagrindines teisės sistemas, jų panašumus ir skirtumus tam, kad galėtų numatyti su tuo susijusius galimus sunkumus vertimo metu.

Autorė paaiškina, kad atlikęs su sutartimi susijusių teisės sistemų vertinimą vertėjas gali numatyti, kad verčiant bendrosios teisės sistemos sutartis į kontinentinei teisei priklausančią kalbinę ir teisinę aplinką, kils daugiau vertimo problemų nei verčiant tai pačiai teisės tradicijai priklausančių teisinių sistemų tekstus. Glaustai nurodoma, kad lyginamosios teisės žinios leistų vertėjui nustatyti tas teisės sritis, kuriose esminiai ir ryškūs skirtumai tarp sistemų gali apsunkinti vertimo procesą.

Verčiant tarp tos pačios teisinės sistemos kalbų (pavyzdžiui, verčiant sutarties tekstą iš prancūzų kalbos į lietuvių kalbą) vertėjui turėtų kilti mažiau sunkumų, nei verčiant sutarties skirtingų teisinių sistemų kalbų sutartis.

Pavyzdžiui, viename tyrime (AlSaeed and Abdulwahab 2023, 76–77) pastebima, kad versdami sutarčių tekstus iš anglų į arabų kalbas vertėjai patiria eilę specifinių sunkumų. Nors dalį sunkumų tyrimo autoriai (ir jų cituojami šaltiniai) priskiria ir prie išsilavinimo spragų, darbe akcentuojami ir kultūriniai bei teisiniai skirtumai, teisinių ekvivalentų nebuvimas (pavyzdžiui, vedybinės sutarties vertimo atveju).

Dar vienas pavyzdys, liudijantis, kad kultūriniai ir teisės sistemų (įskaitant papročiais grindžiamą teisę) skirtumai lemia vertimo sunkumus, yra Vaitangio (Waitangi) sutartis, kuri 1840 m. buvo sudaryta tarp Britanijos Imperijos ir maorių genčių. Sudarius sutartį paaiškėjo, kad sutartis anglų kalba ir maorių

kalba labai skiriasi: pavyzdžiui, angliškoje versijoje nurodoma, kad maoriai perduoda suverenitetą, tuo tarpu sutarties tekste maorių kalba nurodoma, kad britams perduodama valdymo teisė, tačiau dalis teisių valdymo (*rangatiratanga*) lieka maoriams (Byrnes 2006, 2). Be to, eilė ginčų dėl sutarties buvo nulemta visiškai skirtingo požiūrio į žemės nuosavybę ir jos perleidimą (Byrnes 2006, 7).

Pasak Sarsevic (1997, 13) būtent dėl istorinio ir kultūrinio vystymosi skirtumų šaltinio teisinės sistemos elementų negalima tiesiogiai perkelti į tikslinę teisinę sistemą. Todėl pagrindinis iššūkis šiuo atveju vertėjui yra teisės sistemų nesuderinamumas.

Taigi, kuo didesni skirtumai tarp dviejų teisinių sistemų, kuriuos, be kita ko, lemia kultūriniai ir istoriniai skirtumai, tuo didesni ir teisinio (sutarčių) vertimo sunkumai, ir tuo didesnis dėmesys turi būti skirtas šiam įvertinimui atlikti.

4.5. *Ryšių tarp kalbų ir teisės sistemų nustatymas*

Kocbek nurodo, kad kitas vertėjo žingsnis yra įvertinti ryšius tarp kalbų ir teisės sistemų (2015, 78–80). Cituodama kelių autorių darbus Kocbek nurodo, kad kuo didesni skirtumai tarp teisinių sistemų, tuo didesnė tikimybė, kad šiose dvejose teisinėse sistemose bus ir skirtinga teisinė kalba, kas, savo ruožtu, lemia didesnius su vertimu susijusius sunkumus, taigi, vertimo sunkumus lemia ne tiek kalbos, kiek teisinių sistemų skirtumai.

Autorė nurodo, kad vertinant sutartį kaip kultūremą (t. y. kultūrinį vieneta), teisės sistemos poveikis pasireiškia ir ekstralingvistiniu lygmeniu. Pavyzdžiui, kontinentinės teisės (taigi, ir Lietuvos) sistemose sudaromose sutartyse pateikiamos nuorodos į teisės aktus, tokiu būdu išvengiant teisės nuostatų pakartojimo sutartyse. Būtent todėl kontinentinės teisės sistemos valstybių subjektų sudaromos sutartys yra trumpesnės, nei sutartys, sudaromos bendrosios teisės sistemos valstybėse. Autorė atkreipia dėmesį į Hill ir King (2004, 889–926), nustačiusius, kad vokiečių kalba sutartys būna trečdaliu ar net perpus trumpesnės, nei analogiškos sutartys, sudaromos Jungtinėse Amerikos Valstijose. Minėtame straipsnyje perpasakojama istorija¹² (*ibid.* 2004, 897) apie 1962 m. vykusias derybas tarp Belgijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų kompanijų dėl akcijų sandorio sudarymo. Belgai, anot Georges A. Hecke, atsisakė

¹² Iš straipsnio Georges A. van Hecke, A Civilian Looks at the Common-Law Lawyer, in INTERNATIONAL CONTRACTS: CHOICE OF LAW AND LANGUAGE 5, 10 (Willis L. M. Reese ed., 1962)

tęsti derybas, gavę iš amerikiečių 10 000 žodžių apimties sutarties projektą. Po diskusijų ši sutartis sutrumpėjo iki 1 400 žodžių, buvo pasirašyta ir sėkmingai įvykdyta. Šis pavyzdys puikiai iliustruoja sutarčių rengimo skirtumus tarp bendrosios ir kontinentinės teisės valstybių XX a. viduryje.

Verta paminėti, kad Hill ir King taip pat nurodo (*ibid.* 2004, 891–92), kad Jungtinėms Amerikos Valstijoms būdingi ilgi sutarčių tekstai vis labiau įsigali Vokietijoje (ypač – įmonių įsigijimo ir jungimo sandorių atvejais). Be to, nurodoma, kad globalizacija ir Europos Sąjungos integracija taip pat lemia ilgesnių sutarčių sudarymą. Claire A. Hill (Hill 2013, 457–58) kitame darbe taip pat nurodo į tai, kad *„reikšminga tai, kad didėja susitarimų sudarymas pasauliniu mastu, dėl ko didėja sandorių tarp šalių iš skirtingų valstybių skaičius ir kyla didesnis poreikis pačioje sutartyje nustatyti „privatinę teisę“ (t. y. sutartines taisykles), o ne remtis vienos valstybės teise“*¹³.

Autorė pabrėžia, kad keičiasi ne tik sutartys. Kinta ir derybų procesas – jis tampa ilgesnis, detalesnis ir aršesnis (*ibid.* 2013, 458). Sudarant sutartis su kontrahентаis iš kitų regionų, valstybių ar verslo sričių ir neturint bendros teisės sistemos, kalbos ir kultūros (pavyzdžiui, homogeniškoje visuomenėje svarbios ne tik teisės moralės normos, vertinama ir reputacinė rizika), didėja poreikis, siekiant aiškumo, detaliai ir išsamiai apibūdinti sutartimi sukuriamus šalių santykius.

Pažymėtina, kad remiantis Sarsevic pateikiamais samprotavimais dėl skirtingų teisės sistemų susiformavimo priežasčių (istoriniai ir kultūriniai skirtumai (1997, 13)), galima teigti, kad mažėjant socialiniams, kultūriniais istoriniams skirtumams ir nuolat vykstant sąveikavimui tarp teisės sistemų (ypač tarp kontinentinės teisės sistemos, vyraujančio Europos Sąjungos valstybėse narėse, ir Anglijos ir Velso bei Jungtinių Amerikos Valstijų (nepaisant pastarųjų politinių įvykių)), skirtumai tarp jų mažės. Europoje tam itin didelę įtaką daro ir Europos Sąjungos materialinė teisė (pavyzdžiui, reikalavimų dėl vartojimo sutarčių sudarymo vienodinimas pagal 2011 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/83/ES dėl vartotojų teisių).

Kocbek nurodo (2015, 78), kad teisinių kalbų sąsajumas verčiant sutartis atspindės tame, kiek skirtingi teksto „memetiniai“ lygmenys yra panašūs ar susiję tarpusavyje.

¹³ „Increasing globalization of contracting, yielding increased heterogeneity of contracting parties and more need to have a ‘private law’ within the contract rather than using one jurisdiction’s laws, is relevant.“

Be to, ji teigia, kad teisės sistemos egzistuoja nepriklausomai nuo vartojamos kalbos ir yra nulemtos socialinių ir politinių veiksnių. Taigi, ji pritaria žymaus teisės teoretiko H. L. A. Hart teiginiams, kad teisės normų galiojimas priklauso ne nuo kalbos, o nuo jų atitikimo socialiai priimtai pripažinimo taisyklei (angl. *rule of recognition*), taigi, teisė egzistuoja kaip norminė struktūra, nepriklausanti nuo kalbinės formos – ją atpažįstame per institucinį kontekstą, o ne iš lingvistinio apvalkalo (Hart 2012, 100). Teisės sistemos nepriklausomumą nuo kalbos aiškiai parodo tai, kad toje pačioje teisės sistemoje gali būti vartojamos skirtingos kalbos (pavyzdžiui, Belgijoje, Šveicarijoje, Kanadoje ir pan.), o taip pat toje valstybės kalbos aplinkoje gali egzistuoti skirtingos teisės sistemos (pavyzdžiui, kiekviena Jungtinių Amerikos Valstijų valstija turi savo teisės sistemą). Autorė taip pat remiasi Sarsevic (1997, 13), kuri, remdamasi kitų autorių darbais nurodo, kad „[k]iekviena nacionalinė ar vadinamoji savivaldos teisė sudaro savarankišką teisės sistemą, turinčią savo terminologinį aparatą, sąvokų struktūrą, klasifikavimo taisykles, teisės šaltinius, metodologines taisykles ir socialinius ekonominius principus“¹⁴.

Siekdama nustatyti sunkumus, kylančius verčiant sutartis dėl teisės sistemų ir kalbos skirtumų, Kocbek remiasi tokia klasifikacija (2015, 79):

- 1) teisės sistemos ir kalbos glaudžiai susijusios (Ispanijos ir Prancūzijos arba Slovėnijos ir Kroatijos atvejais);
- 2) glaudžiai susijusios teisės sistemos, bet kalbos – ne (Nyderlandų ir Prancūzijos atvejis);
- 3) glaudžiai susijusios kalbos, bet skirtingos teisės posistemės (Nyderlandų ir Vokietijos atvejis). Ypač daug rizikos kelia *faux amis*;
- 4) nesusijusios kalbos ir nesusijusios teisės sistemos (pavyzdžiui, bendrosios teisės tekstų vertimas į slovėnų kalbą).

Kocbek akcentuoja, kad toks skirstymas turi kelis trūkumus. Visų pirma, anot jos, klasifikacijoje neįtvirtinamas vertimas tarptautinių ar viršvalstybinių organizacijų lygmeniu. Šio darbo autoriaus nuomone, toks trūkumas niekaip nepaneigia klasifikacijos taikymo privatiems teisiniams dokumentams. Kitas trūkumas yra tas, kad klasifikacijoje nenurodoma galimybė, jog sandorio šalys iš skirtingų valstybių (tačiau tos pačios teisės sistemos) gali pasirinkti sutartį sudaryti kita kalba (pavyzdžiui, anglų kalba, kuri Europoje yra *lingua franca*, ir kurios teisės kalba yra iš kitos – bendrosios teisės sistemos). Tai kelia pavojų, kad į sutartį ją rengiant (verčiant) bus perkelti šalių pasirinktai teisei netaikytini memai (bendrosios teisės sistemai priskirtinos sąvokos) ir tai gali sukelti nesutarimus tarp šalių. Tokios klaidos

¹⁴ „Each national or municipal law, as it is called, constitutes an independent legal system with its own terminological apparatus and underlying conceptual structure, its own rules of classification, sources of law, methodological approaches and socio-economic principles.“

tikimybė grindžiama Europos Sąjungos patirtimi, kurioje anglų kalba beveik visada vartojama teisės aktams rengti. Pavyzdžiui, iš 2023 m. Europos Komisijos vertimo raštu direktorato išverstų 2 597 178 puslapių net 2 355 021 puslapį sudarė šaltinio tekstas anglų kalba (European Commission: Directorate-General for Translation 2023, 3), nors paprastai rengėjų gimtoji kalba nėra anglų. Tai yra, iš esmės vertimas į anglų kalbą vyksta dar rengiant dokumentą. Dėl anglų kalbos vartojimo į Europos Sąjungos teisę „prasmunka“ bendrosios teisės sistemai būdingos sąvokos.

4.6. *Verčiamo teksto kultūromų (įvairiuose lygmenyse) analizė*

Šiame vertimo etape vertėjai turi nustatyti OK memos, esančius sutartyje, ir tai būtina atlikti tiek lingvistiniu, tiek ekstralingvistiniu, lygmeniu (Kocbek 2015, 80). Tam, kad tokia analizė būtų sėkmingai atlikta, vertėjas privalo išmanyti skirtingose teisės sistemose taikomus sutarčių sudarymo principus, o taip pat tipinius sutarčių tekstų (tokiose sistemose) bruožus.

Kocbek (2015, 81) nurodo, kad prie ekstralingvistinių veiksnių priskiriami sutarties sudedamosios dalys, kurios tam tikrose kultūrose laikomos privalomomis arba rekomenduojamomis, pavyzdžiui, bendrosios teisės sistemose nurodomos tokios sutarties dalys kaip preambulė („*recitals*“), šalių pareiškimai ir patvirtinimai („*representations and warranties*“), šalių įsipareigojimai („*covenants*“).

Lingvistiniu lygmeniu Kocbek siūlo tokį memų nustatymo algoritmą:

- 1) leksiniu lygmeniu – nustatyti specifines sąvokas, kurios yra tipiškos tam tikrai teisės kultūrai, pavyzdžiui, tipinius žodžių junginius („*bind and obligate*“, „*deemed and considered*“) ar atskirus teisinius terminus, būdingus tos teisės sistemos sutartims. Reikia nustatyti idiomias ar archaizmus (pvz., *herein, hereunder*);
- 2) sintaksės lygmeniu – nustatyti dažniausiai pasitaikančios sakinio struktūras, pavyzdžiui, sąlyginius sakinius (*provided that*), pasyvines konstrukcijas, beasmenius veiksmažodžius;
- 3) stiliaus lygmeniu – nustatyti kalbos formalumo laipsnį ir tekstui suteikiamą autoriteto išpūdį;
- 4) pragmatiniu lygmeniu – identifikuoti OK kalbines priemones, sutartyse vartojamas šalių esminiams sutartiniais ryšiams apibūdinti.

Vertėjai gebės tinkamai palyginti VK ir OK kultūremas tik tinkamai nustatęs OK teisinės kalbos ir kultūros kultūremas.

4.7. *Galimų VK kultūromų nustatymas*

Šiame vertimo etape vertėjai, suprasdami VK teisinę kultūrą ir sutarčių kultūremas, mintyse kuria VK sutarties teksto „griaučius“, įprastinius VK kultūrai. VK kultūremų analizė atitinka taikytiną OK kultūremoms (Kocbek 2015, 82).

4.8. *OK ir VK kultūremų palyginimas*

Šiame etape vertėjai sprendžia dėl OK memų perkėlimo į VK tekstą klausimus. Kocbek išskiria šiuos vertėjo pasirinkimus (2015, 82–83):

- 1) tiesioginis (kopijuojamasis) vertimas (plg. Pažūsis 2014, 165). Jis taikomas bendriems OK ir VK memams, visuotinio pobūdžio memams. Vis dėlto, Kocbek prideda, kad perkėlimas taikytinas ir kitų OK memų atveju tais atvejais, kai jie neegzistuoja VK kalboje, tačiau privalo būti tiesiogiai perkeliama dėl *skopos*. Tokia vertimo strategija turi būti pasirinkta tais atvejais, kai sutarčiai taikoma OK teisės sistema (dėl pastarosios pastabos bus pasisakyta kitoje šio darbo dalyje), o taip pat tais atvejais, kai vertimas atliekamas akademiniais tikslais VK teisės kultūroje;
- 2) modifikavimas (plg. Pažūsis 2014, 213), adaptuojant OK kultūros memą prie VK kultūros memo. Tokia strategija taikytina, kai OK tekstas naudojamas kaip ruošinys sutarčiai VK kalba ir VK teisinėje sistemoje rengti.

Taip pat Kocbek nurodo, kad vertėjai turi pasirinkti, kiek reikėtų modifikuoti OK memus. Pavyzdžiui, paviršinėje struktūroje esančios ilgos formuluotės ar išvardijimai tikslinėje kalboje sutrumpinami, nes neretai trūksta sinonimų (taigi, galimas modifikavimo būdas yra praleidimas ar net generalizacija). Sąvokų lygmeniu modifikavimas gali būti atliekamas pakeičiant OK sąvoką artima sąvoka VK. Kai kurių memų atžvilgiu Kocbek siūlo taikyti praleidimą (pavyzdžiui, nurodydama, kad preambulėje vartojamas „*whereas*“ klauzules galima praleisti, verčiant sutartį iš OK bendrosios teisės į kontinentinės teisės sistemos VK). Galimas ir VK teksto papildymas naujais memais (pridėjimas), siekiant teksto funkcionalumo (pavyzdžiui, verčiant sutartį iš vokiečių kalbos į anglų kalbą).

4.9. *Galutinio vertimo kalbos teksto parengimas*

Šiame vertimo etape vertėjai, remdamiesi atlikta analize, rengia sutarties tekstą vertimo kalba. Kocbek (2015, 83) dar kartą atkreipia dėmesį, kad egzistuoja universalūs sutarčių memai, pavyzdžiui, sutarties struktūra, formalus, beasmenis stilius, ilgi ir sudėtingi sakiniai.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Kocbek, aptardama šį etapą, papildo savo mintis dėl kultūrų palyginimo ir nurodo, kad nepaisant tiesioginio vertimo būtinybės (kai sutarčiai taikoma šaltinio kalbos teisės sistema), sintaksės, stiliaus ir pragmatiniu lygmeniu taikomi VK teisės kultūros bruožai, į VK tekstą perkelti OK teksto leksinius memus ir OK sutarties struktūrą.

OK ir VK teisiniams terminams nesutampant (Kocbek 2015, 84) galimi tokie sprendimai (kartu Kocbek papildo OK memų perteikimo vertimo kalba būdus, nurodytus šio darbo 4.8 dalyje):

- 1) termino vartojimas šaltinio kalba (autentiška ar transkribuota forma);
- 2) termino pateikimas aprašomuoju būdu;
- 3) neologizmas;
- 4) tiesioginis (kopijuojamasis vertimas, kalkė).

Kocbek pabrėžia vartojamų terminų nustatymo atskiroje sutarties dalyje naudą, tuo pačiu akcentuodama, kai tokia sutarties dalis nebūdinga kontinentinės teisės sutarčių tradicijai. Ji rekomenduoja keisti sutarčių rengimo tradicijas, taip sudarant galimybę parengti kokybiškesnę VK sutarties tekstą. Esant tokiai sutarties daliai, sutartis geriau suprantama, ir išvengiama klaidingo komunikavimo.

Be to, Kocbek pastebi, kad bendrosios teisės sutarčių memai plinta kontinentinės teisės sistemose (apie tai plačiau pasisakyta ankstesnėje šio darbo dalyje (4.5 poskyryje).

Taip pat Kocbek nurodo (2015, 84), kad rengiant galutinį vertimo variantą, reikia taikyti tuos memus, kurie laikomi tipiniais kiekvienai teisinei kultūrai, ir tinkamai išreikšti šalių susitarimų dėl esminių santykių vartojant tokias kalbines struktūras, kurios yra laikomos tipinėmis atitinkamai kalbai.

4.10. *Sutarties teksto VK teisinio aiškumo užtikrinimas ir vertimo sprendimų skaidrumas*

Sutarties teksto teisiniai neaiškumai VK gali lemti netinkamą sutarties vykdymą ir jos šalių ginčus. Todėl, siekdami teisinio aiškumo, vertėjai šiame vertimo etape privalo patikrinti sutarties turinio (jos

pagrindų) atitikimą OK tekstui, įvertinti galimus neatitikimus dėl skirtingų OK ir VK teisės sistemų, ir, esant poreikiui, naudotis ekspertų pagalba (Kocbek 2015, 84). Neaptariama, kad ekspertų pagalba priklauso nuo dokumento konfidencialumo.

Pasisakydama dėl vertimo skaidrumo, Kocbek nurodo, kad vertėjas turi aiškiai pagrįsti savo vertimo sprendimus ir, jei būtina, juos dokumentuoti. Be to, jos teigimu, verčiant sutartis būtina turėti žinių apie OK ir VK teisės sistemas, teisinę kalbą ir atitinkamų kultūrų sutarčių kultūremas.

5. VERTIMO DEKALOGO TAIKYMO PROBLEMA VERČIANT SUTARTIS (ANGLIJOS IR VELSO, LIETUVOS TEISĖS TAIKYMAS)

Tam tikri dekalogo trūkumai aptarti ankstesniame šio darbo skyriuje. Tačiau manytina, kad siekiant aiškiau suvokti galimai kilsiančias vertimo problemas, būtina įvertinti situaciją, kai sutarčiai taikoma Anglijos ir Velso teisė.

Kaip jau minėta, Anglijos ir Velso teisė priskiriama bendrosios teisės sistemai, o Lietuvos teisė – kontinentinės teisės sistemai. Taigi, verčiant sutartis, kurioms taikoma Anglijos ir Velso teisė, neabejotinai kils Kocbek nurodomų sunkumų.

Be to, reikia pažymėti, kad Anglijos ir Velso teisė ir Lietuvos teisė šalių ketinimams ir sutarties tekstui teikia skirtingą svarbą. Pavyzdžiui, Gotti (Tiersma, Solan 2012) nurodo, kad „[b]endroji teisė paprastai didelę reikšmę teikia sutarties tekstui, tuo tarpu kontinentinės teisės sistemose didesnis dėmesys skiriamas tikriesiems šalių ketinimams tuo metu, kai buvo sudaroma sutartis“¹⁵. Paul Davies (M. D. A. Freeman and Smith 2013, 435) nurodo, kad „geriausias objektyvus šalių susitarimo įrodymas yra rašytinė sutartis ir ji aiškiai ir tiesiogiai nustato tokio susitarimo turinį“¹⁶. Nors šis autorius taip pat pripažįsta, kad toks požiūris yra ganėtinai konservatyvus, tuo pačiu metu jis nurodo, kad sutarties laisvės ir sutarties šalių autonomijos principai lemia, kad reikia laikytis šalių pasirinktos sutarties kalbos, o ne teismams siekti ją keisti (tais atvejais, kai teismas imasi aiškinti sutarties nuostatas). Jeigu sutarties turinys nėra aiškus, teismas turi numanyti, t. y. sutartį papildyti įstatymu ar faktinių aplinkybių nulemta (numanoma) sutarties sąlyga, arba imtis aiškių sutarties klaidų taisymo (*ibid.* 2013, 439), o ne esamų sutarties sąlygų aiškinimo. Taip pat akcentuojamas Anglijos ir Velso Apeliacinio teismo teisėjo David Edmond Neuberger pasisakymas 2007 m. sprendime byloje Nr. 1732: „Teismas neturėtų nukrypti nuo tiesioginės (natūralios) sutarties nuostatos reikšmės vien dėl to, kad ši reikšmė gali prieštarauti teismo suvokimui apie tai, kas, jo manymu, būtų komerciškai pagrįsta ar ką šalys galvojo ar ketino. Teisėjai ne visada yra patys praktiškiausi verslo požiūriu žmonės, juo labiau – neturi didelės verslo patirties, todėl jie turėtų vengti pernelyg pasitikėti savimi ir prisiimti sprendėjo vaidmenį nustatydami, kas komerciškai

¹⁵ „[t]he common law rules typically give great authority to the wording of the document, while the civil law systems put more emphasis on the actual intent of the parties at the time when the agreement was entered into.“

¹⁶ „[t]he best objective evidence of the parties' agreement is the written contract, and this should be given its plain and natural meaning“.

*protinga ir tikėtina.*¹⁷ Anglijos ir Velso teismai taiko vadinamąją žodinių įrodymų taisyklę (angl. „*parol evidence rule*“), reiškiančią, kad šalių ginčą nagrinėjantis teismas neatsižvelgia į šalių veiksmus, pareiškimus susirašinėjamą ir kitus dokumentus, sudarytus (atliktus, išsakytus) iki sutarties sudarymo (Jarosz 2016, 6, Mikelėnas 1996, 355).

Tuo tarpu Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas 6.193 straipsnio 1 dalis nustato: „[s]utartys turi būti aiškinamos sąžiningai. Aiškinant sutartį, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu“. Taigi, Lietuvos sutarčių teisė iškart atmeta galimybę remtis vien sutarties tekstu ir aiškiai (nors ir ne absoliučiai) suteikia didelę reikšmę tikriesiems sutarties šalių ketinimams.

Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2025 m. kovo 27 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-70-684/2025 nurodoma „CK 6.193 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas subjektyvus sutarties aiškinimo metodo prioritetas – sutartis turi būti aiškinama nustatant tikruosius sutarties dalyvių ketinimus, <...>. Aiškinant sutartį, būtina vadovautis ir CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais. Tačiau toks sutarties aiškinimo būdas ne visada leidžia tiksliai įvertinti sutarties turinį ir nustatyti bendrą subjektyvią kontrahentų valią sukurti atitinkamus įsipareigojimus. Kilus sutarties šalių ginčui, teisme gali nepavykti nustatyti tikrųjų šalių ketinimų <...>. Tokiais atvejais taikytinas objektyvusis sutarties aiškinimo metodas – jeigu šalių tikrų ketinimų negalima nustatyti, tai sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys, t. y. taikoma sisteminė-lingvistinė sutarties teksto analizė (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-365-403/2019 28 punktą)“.

Todėl sutarties, kuriai taikoma Anglijos ir Velso teisė, vertimo iš anglų kalbos į lietuvių kalbą taikant *skopos* galimybės yra ribotos.

Visų pirma, kaip nurodo pati Kocbek, verčiant tokias sutartis reikėtų perkelti leksinius memus ir standartinę šaltinio (anglų) kalbos sutarties struktūrą. Problema kyla dėl to, kad Kocbek nurodo, kad

¹⁷ „[t]he court must be careful before departing from the natural meaning of the provision in the contract merely because it may conflict with its notions of commercial common sense of what the parties may must or should have thought or intended. Judges are not always the most commercially-minded, let alone the most commercially experienced, of people, and should, I think, avoid arrogating to themselves overconfidently the role of arbiter of commercial reasonableness or likelihood“

pragmatiniu lygmeniu turėtų būti taikoma vertimo kalbos teisės kultūra. Jei sutartis aiškinama pagal Anglijos ir Velso teisę, toks siūlymas tikslintinas. Pragmatinis lygmuo vertime yra susijęs su teksto paskirtimi, kalbinės situacijos suvokimu ir tuo, kokią poveikį tekstas turi adresatui, įskaitant (galimus) šalių tikslus, nurodytus sutartyje. Tikslus (ketinimus) pabrėžia ir Sarsevic (1997, 73), nurodydama makro ir mikro lygmens tikslus. Be to, palaikydama Vermeer idėjas, Sarsevic nurodo, kad vertimas viso labo yra *bandymas* pateikti informaciją apie šaltinio tekstą (1997, 71)¹⁸. Atkartodama jo mintis, Sarsevic vėliau nurodo, kad vertimas neišvengiamai pateikia kitokią informaciją ar reikšmę nei originalus tekstas (1997, 90).

Vertėjas turi vengti spėti tikruosius sutarties šalių ketinimus, išskyrus tuos atvejus, jeigu sutarties šalis yra vertėjo klientas ir patvirtina tuos ketinimus, arba interpretuoti (aiškinti) sutarties tekstą ir daryti išvadų apie su tuo susijusius šalių įsipareigojimus. Tokius ribojimus lemia vertėjo objektyvumas, tiek nešališkumas ir profesionalumas. Vertėjas, kaip rašo Sarsevic, neturi prisiimti teisėjo vaidmens ir nekeisti teksto teisine prasme (1997, 91–92).

Verčiant sutartį iš anglų kalbos VK kultūra pragmatiniu lygmeniu gali būti vadovaujama tik tais atvejais, kai šalių intencijos yra aiškiai išreikštos OK arba tiesiogiai nurodytos sutarties šalių. Visais kitais atvejais (ypač – esant abejonių dėl šalių ketinimų) vertėjas turėtų itin griežtai laikytis OK teksto pragmatinio lygmens, kadangi pagrindinis dėmesys ginčo tarp šalių atveju teks sutarties tekstui, o ne šalių paaiškinimams dėl sutartinių ketinimų.

Vėlgi, dėl aukščiau nurodytų ypatumų, vertėjas turėtų jaustis žymiai laisviau tais atvejais, kai verčia lietuvių kalba sudarytą sutartį į anglų kalbą. Kadangi Lietuvos teisė priklauso kontinentinės teisės sistemai, jose pateikiamos nuorodos į teisės aktus (pavyzdžiui, sutartyje nurodant, kad „*[k]itus klausimus, kurie neaptarti Sutartyje, reguliuoja Lietuvos Respublikos teisės aktai*“¹⁹ ar nurodant, kad sutarčiai taikoma Lietuvos teisė). Be to, sutartims, sudaromoms lietuvių kalba, skirtingai, nei bendrosios teisės sistemos sutartims, nebūdingas visų galimų situacijų nurodymas. Nors sutartyse lietuvių kalba vis dažniau galima pastebėti daugiažodiškumą (pavyzdžiui, „*Sutartimi taip pat perleidžiami visi ir **bet kokie** X reikalavimai į Y, susiję su **delspinigiais, baudomis, palūkanomis, netesybomis, bylinėjimosi išlaidomis ar kitomis mokėtinomis sumomis bet kokiuose procesuose vykstančiuose ir vykusiųose tarp X ir Y iki***

¹⁸ Nuo šios idėjos Sarsevic nukrypsta tik autentiškų tekstų atveju, nes kitaip būtų paneigiamas tokių (autentiškų) tekstų išskirtinumas.

¹⁹ <https://turtas.lt/wp-content/uploads/2021/11/nuomos-sutarties-projektas.pdf>

šios Sutarties pasirašymo.“), jis dažniausiai nebūna tokios pat apimties, kaip sutartyse, sudaromose bendrosios teisės valstybėse (pavyzdžiui, „*Supplier makes **no warranties, guarantees or representations, express or implied, with respect to products hereunder except as expressly set forth in this Agreement. Except as otherwise provided in section XX hereof neither suppliers nor any of its affiliates makes any representations or warranties, including, without limitation, warranties of merchantability or fitness for particular purpose, and all such warranties are expressly disclaimed***“).

Pastebėtina ir tai, kad didesnės apimties sutartyse, sudaromose lietuvių kalba (uždarųjų akcinių bendrovių akcijų pirkimo pardavimo sutartyse, akcininkų sutartyse, nuomos sutartyse), skiriama dėmesio sąvokoms ir įžangoms, kuriose neretai atskleidžiami sutarties šalių ketinimai. Tai suteikia papildomos su sutartimi susijusios informacijos jos šalims ir turėtų palengvinti vertėjo darbą.

Vertindamas sutarties vertimo pragmatinį lygmenį, vertėjas turėtų laikytis tokių pačių principų, kurie taikytini verčiant sutartį iš anglų kalbos į lietuvių kalbą. Esant bet kokių abejonių dėl šalių ketinimų, vertėjas rizikuotų iškraipyti šalių valią ar suteikti sutarčiai papildomų, šalių nenumatytų aspektų. Tačiau su sutarties tekstu, bet kokiu atveju, galima elgtis laisviau, kadangi, ginčo atveju, esminiais tampa šalių ketinimai (aišku, tinkamai atskleisti), o ne pažodinis sutarties tekstas.

Be to, verčiant sutartį iš tiek iš anglų, tiek iš lietuvių kalbos, galima būtų vadovautis ir jau minėto ISO 20771:2020²⁰ (standarto 6.3.3 p.) reikalavimais, kuriuose nurodoma, kad vertėjas, įvertinęs verčiamo dokumento paskirtį ir vertimo užduotį, turi laikytis ne tik sutartinių, bet ir lingvistinių ir formaliųjų reikalavimų ir semantinio tikslumo. Taigi, šis standarto reikalavimas (tuo pačiu nesant standarto reikalavimo dėl pragmatinio tikslumo) patvirtina, kad reikėtų laikytis ekvivalentiškumo pragmatiniame lygmenyje, juolab – verčiant leksinius memus. Taigi, verčiant sutartis, kiek toks vertimas susiję su konteksto (pragmatinio lygmens vertimu), iš dalies toliau taikomi E. A. Nida aprašyti formaliojo ekvivalentiškumo principai (2003, 159), t. y. vertimo adresatas turėtų suvokti sutarties turinį OK teisine kalba, net jei pasirinkus tokius sprendimus vertimo tekstas tampa mažiau sklandus.

Jeigu vertėjui kyla neaiškumų ar tekstas yra daugiaprasmis, aukščiau nurodytos standarto nuostatos suteikia galimybę vertėjui tai aptarti vertimo teksto išnašose. Tačiau verčiant sutartis dėl išnašų

²⁰ https://view.elaba.lt/standartai/view?search_from=primove&id=1350045

naudojimo turėtų būti susitarta su vertimo užsakovu, nes išnašomis keičiama dokumento struktūra ir papildomas turinys.

Manytina, kad tokios strategijos vertėjas turėtų laikytis tiek versdamas sutartį jos rengimo metu, tiek versdamas sudarytą sutartį. Pirmuoju atveju vertėjas sudarytų sąlygas užsakovui identifikuoti galimus sutarties sąvokų netikslumus ar dviprasmiškumus ir juos pašalinti vėlesnio sutarties rengimo metu. Antruoju atveju, galimybė išnašoje pateikti informaciją suteikia vertėjui galimybę neprisiimti sutarties šalies ar teismo vaidmens aiškinant sutartį ar ją sudariusių šalių ketinimus.

6. PRAKTINIAI VERTIMO IŠ ANGLŲ KALBOS (TAIKANT ANGLIJOS IR VELSO TEISĘ) Į LIETUVIŲ KALBĄ PAVYZDŽIAI

Ankstesnėje darbo dalyje pateikta nuomonė, kad vertimo adresatas turėtų suvokti sutarties turinį teisine originalo kalba net tais atvejais, kai pasirinkus sekti originalu nukenčia VK teksto sklandumas.

Šioje darbo dalyje išnagrinėsime keletą pavyzdžių, kai taikant pragmatinį požiūrį į VK teksto turinį (t. y. pateikiant jį VK teisinės kalbos kontekste) gali nukentėti vertimo turinys.

Pavyzdžiai pateikiami iš akcininkų, akcijų pirkimo-pardavimo, distribucijos, paslaugų teikimo sutarčių ir ketinimo protokolo. Viso sutarčių teksto pateikti šiame darbe negalima dėl taikomų konfidencialumo įsipareigojimų, susijusių ne tik su jų šalimis, bet ir pačiomis sutarčių nuostatomis.

Sutarčių pavyzdžių imtis ribota dėl to, kad:

- 1) Šio darbo tikslas – išanalizuoti Kocbek siūlomus sutarčių vertimo principus, nagrinėjant sutartis, sudarytas anglų kalba, kurioms taikytina konkreti (Anglijos ir Velso) teisė, ir jų vertimus į lietuvių kalbą (ir Lietuvos teisės kultūrinę aplinką);
- 2) Sutarčių originalai ir jų vertimai neprieinami viešai (tai yra privačių asmenų sudaromi dokumentai);
- 3) darbe siekiama aptarti išimtinai vertimo pavyzdžius, kai pragmatiniu lygmeniu tekstui buvo taikomi VK kultūros bruožai, ir tokia vertimo strategija nepasiteisino ar pasiteisino tik iš dalies.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus ribojimus, atrinkti pavyzdžiai iš dviejų distribucijos sutarčių, akcininkų sutarties, akcijų pirkimo pardavimo sutarties, paslaugų sutarties ir ketinimų protokolo, atitinkančių pirmąjį kriterijų, kuriuos verčiant pragmatiniu lygmeniu buvo siekiama taikyti VK (lietuvių kalbos) teisinės kultūros bruožus.

Sutarčių nuostatos analizuojamos pateikiant sutarties teksto ištrauką, vertėjo siūlytą vertimo variantą, nuostatos VK tekstą po redagavimo (jeigu teiktos pastabos), kartu pateikiant pastabas, susijusias su VK teisinės kultūros taikymu sutarties turiniui.

Sutarties teksto OK ištrauka	Vertėjo siūlytas VK tekstas	VK tekstas po redagavimo	Paaiškinimai
Distribucijos sutartis: <u>Entire Agreement.</u> This Agreement is the entire agreement between the parties regarding its subject matter and <u>supersedes</u> all prior representations, discussions, negotiations and <u>understandings</u> plus any additional or inconsistent terms from you on any purchase order or otherwise whether written or oral. No modification of this Agreement or this provision will be binding on either party unless made in compliance with section 13, Changes.	<u>Visa Sutartis.</u> Ši Sutartis sudaro vientisą Šalių susitarimą dėl jos dalyko ir <u>pakeičia</u> visus ankstesnius pareiškimus, diskusijas, derybas ir <u>susitarimus</u>, taip pat bet kokias jūsų pateikiamoje užsakymo formoje ar kitu būdu nurodomas papildomas ar Sutarčiai prieštaraujančias sąlygas, nepriklausomai nuo to, ar jos buvo pateiktos raštu, ar žodžiu. Joks šios Sutarties ar šios nuostatos pakeitimas nebus privalomas nė vienai Šaliai, išskyrus tuos atvejus, kai jis atliekamas laikantis 13 skyriaus „Pakeitimai“ reikalavimų.	<u>Visaapimanti Sutartis.</u> Ši Sutartis sudaro vientisą Šalių susitarimą dėl jos dalyko ir <u>pakeičia ir panaikina</u> visus ankstesnius pareiškimus, diskusijas, derybas ir <u>įsipareigojimus</u>, taip pat bet kokias jūsų pateikiamoje užsakymo formoje ar kitu būdu nurodomas papildomas ar Sutarčiai prieštaraujančias sąlygas, nepriklausomai nuo to, ar jos buvo pateiktos raštu, ar žodžiu. Joks šios Sutarties ar šios nuostatos pakeitimas nebus privalomas nė vienai Šaliai, išskyrus tuos atvejus, kai jis atliekamas laikantis 13 skyriaus „Pakeitimai“ reikalavimų.	Nuostatos tikslas ir esmė – sutartis laikoma vieninteliu šalių susitarimo šaltiniu. Tai susiję su Anglijos ir Velso teisėje vyraujančiu dėmesiu sutarties tekstui ir nuomonei, jog sutartis aiškinama nevertinant joje nenurodytų aplinkybių, taip pat – joje nenurodytų šalių ketinimų ar susitarimų. Todėl ji yra „visaapimanti“ ir termino „<i>understandings</i>“ vertimas pakeistas į „<i>įsipareigojimai</i>“. Be to, redaguojant tekstą sąvoka „<i>pakeičia</i>“ buvo pakeista sąvoka „<i>pakeičia ir panaikina</i>“. Nors „<i>pakeičia</i>“ VK teisinėje kalboje pakankamas, tačiau „<i>pakeičia ir panaikina</i>“ nurodo į tai, kad sutartis laikoma visaapimančiu šalių santykius reguliuojančiu dokumentu ir šalių valia derybų metu (išreikšta ar numanoma) sudarius sutartį netenka reikšmės.
Akcininkų sutartis: The entire text of this Agreement constitutes the entire agreement between the Parties with respect to the relationship contemplated herein. This Agreement shall take precedence over all prior oral or written proposals, requests, negotiated agreements, and other <u>undertakings</u> of the	Visas šios Sutarties tekstas sudaro visaapimančią susitarimą tarp Šalių dėl šioje Sutartyje aptartų santykių. Ši Sutartis turi viršenybę visų ankstesnių žodinių ar rašytinių pasiūlymų, paklausimų, derybinių susitarimų, Šalių <u>pasižadėjimų</u> atžvilgiu ir negali būti aiškinama, remiantis jų turiniu.	Visas šios Sutarties tekstas sudaro visaapimančią susitarimą tarp Šalių dėl šioje Sutartyje aptartų santykių. Ši Sutartis turi viršenybę visų ankstesnių žodinių ar rašytinių pasiūlymų, paklausimų, derybinių susitarimų, Šalių <u>įsipareigojimų</u> atžvilgiu ir negali būti aiškinama, remiantis jų turiniu.	Redaguojant terminas „pasižadėjimas“ pakeistas terminu „<i>įsipareigojimas</i>“, nes pasižadėjimas („<i>promise</i>“) įsipareigojimus OK teisinėje aplinkoje sukelia tik išimtiniais atvejais.

Parties.			
Akcininkų sutartis: The Parties declare that during the term of this Agreement they will use their best endeavours to safeguard the rights and legitimate interests of the Company and the Shareholders. The Parties agree in this respect during the term of this Agreement within the limits of the competences attributed to them:<...>.	Šalys pareiškia, kad šios Sutarties galiojimo metu dės protingas pastangas užtikrinant Bendrovės ir Akcininkų teises ir teisėtus interesus bei siekiant nepakenkti Bendrovės veiklai ir rezultatams. Šiuo atžvilgiu Šalys susitaria šios Sutarties galiojimo metu: <...>.	Šalys pareiškia, kad šios Sutarties galiojimo metu dės geriausias pastangas užtikrinant Bendrovės ir Akcininkų teises ir teisėtus interesus bei siekiant nepakenkti Bendrovės veiklai ir rezultatams. Šiuo atžvilgiu Šalys susitaria šios Sutarties galiojimo metu: <...>.	OK teisinėje kalboje „<i>best endeavours</i>“ nėra tolygus protingoms pastangoms, tačiau bet koks šalies elgesys VK teisinėje kalboje vertinamas per protingo, rūpestingo ir atidaus asmens (verslininko) prizmę, t. y. VK kultūroje nėra įprasta, kad iš sutarties šalies būtų reikalaujama daugiau nei protingo ir sąžiningo elgesio. „<i>Best endeavours</i>“ (ar „<i>best efforts</i>“) Anglijos ir Velso teisėje gali lemti papildomų nepatogumų ar išlaidų šaliai atsiradimą juos lyginant su protingomis pastangų („<i>reasonable endeavours</i>“). Šie skirtumai plačiau aptariami ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui byloje Pips (Leisure Productions) Ltd v Walton [1980]²¹ teismas nurodė: <i>[g]eriausios pastangos reiškia mažiau nei pastangas, kurios peržengia protingumo ribas, bet gerokai daugiau nei atsitiktiniai ir protarpiniai veiksmai. Turi būti daroma viskas, ką protingi asmenys galėtų pagrįstai padaryti esamomis aplinkybėmis.</i>²²“
Distribucijos sutartis: Distributor shall be responsible for obtaining all licenses and permits and for satisfying all formalities as may be required to import, distribute, service, and properly dispose of the Products supplied by Supplier in accordance with the prevailing laws and regulations. Distributor shall use its best efforts to promptly secure such governmental approvals as may be required in any	Platintojas prisiima atsakomybę už visų licencijų ir leidimų gavimą bei kitų formalumų įvykdymą, kurie gali būti būtini importuojant, platinant, aptarnaujant ar tinkamai utilizuojant Tiekėjo pateiktus Produktus, laikantis galiojančių įstatymų ir kitų teisės aktų. Platinimo partneris įsipareigoja dėti visas pagrįstas pastangas kaip įmanoma greičiau gauti	Platintojas prisiima atsakomybę už visų licencijų ir leidimų gavimą bei kitų formalumų įvykdymą, kurie gali būti būtini importuojant, platinant, aptarnaujant ar tinkamai utilizuojant Tiekėjo pateiktus Produktus, laikantis galiojančių įstatymų ir kitų teisės aktų. Platinimo partneris įsipareigoja dėti geriausias pastangas kaip įmanoma greičiau gauti valstybės institucijų leidimus, reikalingus parduodant,	Kadangi „<i>visos pagrįstos pastangos</i>“ neturi teisinės reikšmės nei OK, nei VK teisinėje kultūroje. Pagrįstos pastangos nebūtinai turi atitikti protingumo kriterijus, juo labiau – vidutiniškai protingus kriterijus, todėl nepaisant nurodymo į visas tokias pastangas, toks nurodymas būtų nepakankamas.

²¹ https://www.trans-lex.org/311250/_/pips-ltd-v-walton-43-p-cr-415/?utm_source=chatgpt.com

²² „*Best endeavours*” are something less than efforts which go beyond the bounds of reason, but are considerably more than casual and intermittent activities. There must at least be the doing of all that reasonable persons reasonably could do in the circumstances.]

country of the Territory for the sale, service and distribution of the Products.	valstybinius leidimus, reikalingus parduodant, aptarnaujant ir platinant Produktus bet kurioje Teritorijos valstybėje.	aptarnaujant ir platinant Produktus bet kurioje Teritorijos valstybėje.	
Akcijų pirkimo pardavimo sutartis: NOW, THEREFORE, <u>in consideration</u> contained herein, the parties hereby agree as follows:	ATSIŽVELGDAMOS į šias <u>aplinkybes ir žemiau išdėstytas sąlygas</u> , šalys susitaria taip:	ATSIŽVELGDAMOS į šias <u>čia išdėstytas sąlygas</u> , šalys susitaria taip:	OK tekste siekiama pabrėžti abstraktaus įsipareigojimo (<i>consideration</i>) egzistavimą, t. y. neabejotino sutarties sudarymo faktą. Dėmesys dėl šių priešasčių turi būti skiriamas ne sutarties sąlygų suderinimui ir sutarties sudarymo faktui, o įsipareigojimų prisiėmimui.
Akcijų pirkimo pardavimo sutartis: In case of delay, the Buyer shall pay <u>liquidated damages</u> at rate of 4 % of the total price of the Shares per week.	Vėluodamas, Pirkėjas kas savaitę moka 4 % Akcijų kainos dydžio <u>netesvybas</u> .	Vėluodamas, Pirkėjas kas savaitę moka 4 % Akcijų kainos dydžio <u>sutartinius nuostolius (liquidated damages)</u> .	Anglijos ir Velso teisė nepripažįsta baudinių netesybų (<i>punitive damages</i>) – baudų ar delspinigių, nors Lietuvoje tokio pobūdžio susitarimas galimas. Todėl verčiant šią nuostatą VK teisinės kultūros terminas neabejotinai padėtų suvokti susitarimo esmę, bet iškraipytų jo turinį OK teisinėje sistemoje.
Distribucijos sutartis: You agree to <u>defend, indemnify and hold us harmless</u> against all claims, lawsuits, liabilities, losses, damages, costs and expenses (including reasonable attorney and expert witness fees), as a result of any claims by Customers, End Users or other third parties, arising out of or in connection with your acts, omissions, obligations, representations, or misrepresentations in connection with the	Jūs sutinkate <u>ginti, atlyginti žalą ir apsaugoti</u> mus nuo visų pretenzijų, ieškinių, įsipareigojimų, nuostolių, žalos, išlaidų ir sąnaudų (įskaitant <u>pagristas</u> advokatų bei liudytojų-ekspertų paslaugų išlaidas), kylančių dėl bet kokių klientų, galutinių naudotojų ar kitų trečiųjų šalių reikalavimų, susijusių su jūsų veiksmais, neveikimu, įsipareigojimais, pareiškimais ar klaidinančiais pareiškimais,	Jūs sutinkate <u>perimti gynybą ir ginti, atlyginti žalą ir apsaugoti</u> mus nuo visų pretenzijų, ieškinių, įsipareigojimų, nuostolių, žalos, išlaidų ir sąnaudų (įskaitant <u>protingas</u> advokatų bei liudytojų-ekspertų paslaugų išlaidas), kylančių dėl bet kokių klientų, galutinių naudotojų ar kitų trečiųjų šalių reikalavimų, susijusių su jūsų veiksmais, neveikimu, įsipareigojimais, pareiškimais ar klaidinančiais pareiškimais, susijusiais su	Sutarties sąlyga OK teisinėje kultūroje lemia kitos šalies pareigą aktyviai ir savo sąskaita veikti kitos šalies vardu, ir prisiimti su tuo susijusias procesines išlaidas. VK teisinėje kultūroje toks šalies procesinis elgesys (veikimas kitos sandorio šalies vardu procese, išlaidų prisiėmimas, ir pan.) yra neįprastas.

Agreement or as a result of any labour and/or social security claims from your employees (or from other individuals subcontracted by you) and/or competent authorities	susijusiais su šia Sutartimi, arba dėl bet kokių jūsų darbuotojų (ar jūsų pasitelktų subrangovų) ar kompetentingų institucijų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais ir (ar) socialinio draudimo santykiais.	šia Sutartimi, arba dėl bet kokių jūsų darbuotojų (ar jūsų pasitelktų subrangovų) ar kompetentingų institucijų reikalavimų, susijusių su darbo santykiais ir (ar) socialinio draudimo santykiais.	
Distribucijos sutartis: Products and Services are not specifically designed, manufactured or intended as parts components or assemblies for the planning, construction, maintenance, or direct operation of a nuclear facility and XX <u>disclaims any and all liability</u> for the use of Products in a nuclear facility. You agree to indemnify and hold XX harmless from all loss, damage, <u>expense</u> or liability in connection with such use.	Produktai ir Paslaugos nėra specialiai sukurti, pagaminti ar skirti naudoti kaip dalys, komponentai ar sistemos, skirtos branduolinės įrenginio planavimui, statybai, priežiūrai ar tiesioginiam veikimui, ir XX <u>neatsako</u> už Produkto naudojimą branduolinėje įrangoje. Jūs sutinkate atlyginti ir apsaugoti XX nuo visų nuostolių, žalos, <u>išlaidų</u> ar įsipareigojimų, susijusių su tokiu naudojimu.	Produktai ir Paslaugos nėra specialiai sukurti, pagaminti ar skirti naudoti kaip dalys, komponentai ar sistemos, skirtos branduolinės įrenginio planavimui, konstravimui, priežiūrai ar tiesioginiam veikimui, ir XX <u>neprisiima jokia atsakomybės</u> dėl Produktų naudojimo branduolinėje įrangoje. Jūs sutinkate atlyginti ir apsaugoti XX nuo visų nuostolių, žalos, <u>išlaidų (įskaitant bet kokias procesines išlaidas)</u> ar įsipareigojimų, susijusių su tokiu naudojimu.	VK teisinėje kultūroje neįprasta kitai sutarties šaliai atlyginti jos patirtų bylinėjimosi išlaidų, todėl pateikiant sutarties nuostatą VK teisei kultūrai įprasta forma, neperteikiama dalis svarbios informacijos, susijusios su prisiimamu įsipareigojimu (pareiga atlyginti išlaidas, patiriamas proceso metu, skundžiant teismų sprendimus ar nutartis ir pan.). Be to, redaguojant buvo akcentuojamas absoliutus atsakomybės neprisiėmimas.
Paslaugų sutartis: Obligations. Contractor shall <u>defend and indemnify</u> XX, its affiliates, and their respective directors, officers, and employees against all settlement amounts approved by Contractor and any	Įsipareigojimai. Rangovas įsipareigoja <u>ginti ir atlyginti</u> Bendrovei XX, su ja susijusioms įmonėms, taip pat - jų direktoriams, vadovybei ir darbuotojams visus Rangovo patvirtintus susitarimu suderintus mokėjimus ir bet kokius	Įsipareigojimai. Rangovas įsipareigoja <u>aktyviai ginti ir apmokėti</u> Bendrovei XX, jos kontroliuojamoms ir kontroliuojančioms įmonėms, taip pat - jų direktoriams, vadovybei ir darbuotojams visus Rangovo patvirtintus susitarimu	Redaguojant akcentuota aktyvaus įsikišimo pareiga, kas neįprasta VK teisinėje kultūroje. Be to, pagal Anglijos teisę, reikalavimas atlyginti sumas pagal bet kokių trečiųjų asmenų reikalavimus net nereikalaujant pagrįsti tokio reikalavimo. Tokiu būdu sukuriamas mokėjimo prievolė, o ne pareiga atlyginti žalą.

liabilities, damages, losses, costs, fees (including legal fees), and expenses in <u>connection with any third-party claim</u> or legal proceeding (including action by a government authority) to the extent arising from: <...>	įsipareigojimus, žalą, nuostolius, sąnaudas, išlaidas (įskaitant pagrįstas teises išlaidas) ir kitas sumas, <u>sumokėtas dėl bet kokių trečiųjų asmenų reikalavimų</u> ar teisminių ginčų (įskaitant ir valstybės institucijų veiksmus), tiek, kiek jie kyla iš: <...>	suderintus mokėjimus ir bet kokius įsipareigojimus, žalą, nuostolius, sąnaudas, išlaidas (įskaitant pagrįstas teises išlaidas) ir kitas sumas, <u>sumokėtas dėl bet kokių trečiųjų asmenų reikalavimų</u> ar teisminių ginčų (įskaitant ir valstybės institucijų veiksmus), tiek, kiek jie kyla iš: <...>	
Distribucijos sutartis: The obligations of each party under this Agreement shall be suspended during the period and to the extent that that party is prevented or hindered from complying with them by any cause beyond its reasonable control including (insofar as beyond such control but without prejudice to the generality of the foregoing expression) strikes, lockouts, labour disputes, act of God, war, riot, civil commotion, malicious damage, compliance with any law or governmental order, rule, regulation or direction, accident, breakdown of plant or machinery, fire, flood, storm, difficulty or increased expense in obtaining workmen, materials, goods or raw materials in connection with	Kiekvienos šalies įsipareigojimų pagal šią Sutartį vykdymas bus sustabdytas tol ir tokia apimtimi, kiek ta šalis negalės ar jai bus trukdoma juos vykdyti dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jos protingos kontrolės, įskaitant (jei tokios priežastys yra už šios kontrolės ribų, ir neapsiribojant bendrais tokių atvejų apibrėžimais) streikus, lokautus, darbo ginčus, stichines nelaimes, karą, riaušes, vidaus neramumus, tyčinį turto sugadinimą, įstatymų ar valdžios institucijų įsakymų, taisyklių, teisės aktų ar nurodymų laikymąsi, nelaimingus atsitikimus, gamybos įrangos ar mechanizmų gedimus, gaisrą, potvynį, audrą, sunkumus arba	Kiekvienos šalies įsipareigojimų pagal šią Sutartį vykdymas bus sustabdytas tol ir tokia apimtimi, kiek ta šalis negalės ar jai bus trukdoma juos vykdyti dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jos protingos kontrolės, įskaitant (jei tokios priežastys yra už šios kontrolės ribų, ir neapsiribojant bendrais tokių atvejų apibrėžimais) streikus, lokautus, darbo ginčus, stichines nelaimes, karą, riaušes, vidaus neramumus, tyčinį turto sugadinimą, įstatymų ar valdžios institucijų įsakymų, taisyklių, teisės aktų ar nurodymų laikymąsi, nelaimingus atsitikimus, gamybos įrangos ar mechanizmų gedimus, gaisrą, potvynį, audrą, sunkumus arba padidėjusias sąnaudas, susijusias su darbuotojų, medžiagų, prekių	Redakcinių pataisų nepasiūlyta, tačiau nuostatos vertimas parodo, kad VK teisinės kultūros taikymas šiuo atveju negalimas. Lietuvos teisė nustato visas <i>force majeure</i> sąlygas, įskaitant atvejus, kokios aplinkybės laikomos <i>force majeure</i> . Todėl pragmatiniu lygmeniu vertimas turėtų būti kur kas trumpesnis, nurodant, kad šalių įsipareigojimų pagal sutartį vykdymas sustabdomas esant <i>force majeure</i> sąlygoms. Anglijos ir Velso teisė <i>force majeure</i> nereglementuoja. Kaip nurodo Mikelėnas, <i>force majeure</i> sąlygos nenurodžius sutartyje, galima gintis žlugusio tikslo (<i>frustration</i>) doktrina, tačiau jos taikymas ribotas (1996, 423–27).

the performance of this Agreement (a “ Force Majeure Event ”).	padidėjusias sąnaudas, susijusias su darbuotojų, medžiagų, prekių ar žaliavų, reikalingų šiai Sutarčiai vykdyti, gavimu (toliau – „ force majeure aplinkybės “).	ar žaliavų, reikalingų šiai Sutarčiai vykdyti, gavimu (toliau – „ force majeure aplinkybės “).	
Ketinių protokolai: The terms in this letter are not exhaustive and are expressly 'subject to contract' until a final written agreement has been entered into. The terms are not intended to be legally binding between the parties except where specifically stated.	Šio protokolo sąlygos nėra galutinės ir aiškiai laikomos neįpareigojančiomis („subject to contract“) tol, kol nebus sudaryta galutinė rašytinė sutartis. Sąlygos nesukuria teisiškai privalomo susitarimo tarp šalių, išskyrus aiškiai nurodytus atvejus.	Šio protokolo sąlygos nėra galutinės ir nelaikomos įsipareigojimu siekti sudaryti susitarimą tol, kol nebus sudaryta galutinė rašytinė sutartis. Sąlygos nesukuria teisiškai privalomo susitarimo tarp šalių, išskyrus aiškiai nurodytus atvejus.	Tokia sąlyga OK teisinėje kultūroje nurodo į tai, kad šalys negali turėti lūkesčių, kad derybomis bus sukurti teisiniai santykiai. VK teisinėje kultūroje neretai sudaromos preliminariosios sutartys ir net jų nesant šalių derybos turi vykti sąžiningai. OK teisinėje kultūroje dažniausia nekeliamas sąžiningų derybų reikalavimas, o preliminariosios sutartys laikomos „džentelmeniškais susitarimais“ (Mikelėnas 1996, 128–29)
Distribucijos sutartis: Consequential Damages. IN NO EVENT WILL SUPPLIER’S LIABILITY OF ANY KIND INCLUDE ANY SPECIAL, INDIRECT, INCIDENTAL OR CONSEQUENTIAL LOSSES OR DAMAGES, EVEN IF SUPPLIER HAS BEEN ADVISED OF THE POSSIBILITY OF SUCH POTENTIAL LOSS OR DAMAGE.	Netiesioginiai nuostoliai. TIEKĖJAS JOKIU ATVEJU NEBUS ATSAKINGAS UŽ JOKIUS SPECIALIUOSIUS, NETIESIOGINIUS, ATSIKTIKINIUS AR NETIESIOGINIUS NUOSTOLIUS AR ŽALĄ , NET JEIGU TIEKĖJAS BUVO ĮSPĖTAS APIE TOKIŲ NUOSTOLIŲ AR ŽALOS GALIMYBĘ.	Pasekminiai nuostoliai. TIEKĖJAS JOKIU ATVEJU NEBUS ATSAKINGAS UŽ JOKIUS SPECIALIUOSIUS, NETIESIOGINIUS, ATSIKTIKINIUS AR PASEKMINIUS NUOSTOLIUS AR ŽALĄ , NET JEIGU TIEKĖJAS BUVO ĮSPĖTAS APIE TOKIŲ NUOSTOLIŲ AR ŽALOS GALIMYBĘ.	<i>Consequential damages</i> pagal Anglijos ir Velso teisę apima tik tokius netiesioginius šalies patirtus nuostolius, kurie buvo žinomi ar numatyti sutarties sudarymo metu. Netiesioginiai nuostoliai Lietuvos teisėje nebūtinai turi būti žinomi ar numatomi sutarties sudarymo metu.
Distribucijos sutartis:	JOKIAIS ATVEJ AIS NĖ VIENA ŠALIS NEBUS	JOKIAIS ATVEJ AIS NĖ VIENA ŠALIS NEBUS	Redaguotame tekste kai kurios nuostolių rūšys papildomai aptiriamos nurodant terminus anglų kalba, siekiant, kad adresatas suvoktų VK

IN NO EVENT WILL EITHER PARTY BE LIABLE UNDER THIS AGREEMENT TO THE OTHER PARTY OR ANY THIRD PARTY FOR <u>CONSEQUENTIAL</u>, INCIDENTAL, SPECIAL, <u>EXEMPLARY</u>, <u>PUNITIVE</u> OR <u>ENHANCED DAMAGES</u>, LOST PROFIT OR REVENUES, OR DIMINUTION IN VALUE, ARISING OUT OF, RELATING TO, OR IN CONNECTION WITH ANY BREACH OF THIS AGREEMENT, REGARDLESS OF (A) WHETHER SUCH DAMAGES WERE FORESEEABLE, (B) WHETHER OR NOT IT WAS ADVISED OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGES AND (C) THE LEGAL OR EQUITABLE THEORY (CONTRACT, TORT OR OTHERWISE) UPON WHICH THE CLAIM IS BASED.	ATSAKINGA PAGAL ŠIĄ SUTARTĮ KITAI ŠALIAI AR BET KURIAI TREČIAJAI ŠALIAI UŽ <u>NETIESIOGINIUS</u>, ATSITIKTINIUS, SPECIALIUOSIUS, <u>PAVYZDINIUS</u>, <u>BAUDŽIAMUOSIUS AR PADIDINTUS NUOSTOLIUS</u> AR ŽALĄ, NEGAUTĄ PELNĄ AR PAJAMAS, AR VERTĖS SUMAŽĖJIMĄ, KYLANČIUS DĖL ŠIOS SUTARTIES PAŽEIDIMO, SU JUO SUSIJUSIUS AR DĖL JO KILUSIUS, NEPRIKL AUSOMAI NUO TO, (A) AR TOKIE NUOSTOLIAI BUVO TIKĖTINI, (B) AR ŠALIS BUVO ĮSPĖTA APIE TOKIŲ NUOSTOLIŲ GALIMYBĘ, IR (C) TEISĖS AR TEISINGUMO TEORIJOS (SUTARČŲ TEISĖS, DELIKTO, AR KITŲ), KURIA GRINDŽIAMI REIKALAVIMAI.	ATSAKINGA PAGAL ŠIĄ SUTARTĮ KITAI ŠALIAI AR BET KURIAI TREČIAJAI ŠALIAI UŽ <u>PASEKMINIUS (CONSEQUENTIAL)</u>, ATSITIKTINIUS, SPECIALIUOSIUS, <u>PAVYZDINIUS (EXEMPLARY)</u>, <u>BAUDŽIAMUOSIUS (PUNITIVE) AR PADIDINTUS (ENHANCED) NUOSTOLIUS</u> AR ŽALĄ, NEGAUTĄ PELNĄ AR PAJAMAS, AR VERTĖS SUMAŽĖJIMĄ, KYLANČIUS DĖL ŠIOS SUTARTIES PAŽEIDIMO, SU JUO SUSIJUSIUS AR DĖL JO KILUSIUS, NEPRIKL AUSOMAI NUO TO, (A) AR TOKIE NUOSTOLIAI BUVO TIKĖTINI, (B) AR ŠALIS BUVO ĮSPĖTA APIE TOKIŲ NUOSTOLIŲ GALIMYBĘ, IR (C) TEISĖS AR TEISINGUMO TEORIJOS (SUTARČŲ TEISĖS, DELIKTO, AR KITŲ), KURIA GRINDŽIAMI REIKALAVIMAI.	teisinėje kultūroje neįprastų nuostolių apibrėžimus ir būtų išlaikytas ryšys su originalo tekstu ir originalo teisine kalba.
Akcijų pirkimo-pardavimo sutartis:			

The Buyer shall be entitled to seek <u>specific performance</u> and injunctive or, <u>cumulatively</u>, any other <u>equitable relief</u> as a remedy for any actual or threatened breach of this agreement.	Pirkėjas turi teisę reikalauti <u>priverstinio sutarties vykdymo</u>, taip pat teismo draudimo (laikinių apsaugos priemonių) ar, <u>kartu su šiomis priemonėmis</u>, bet kokių kitų <u>sąžiningų teisių gynimo priemonių</u> dėl bet kurio faktinio ar galimo šios sutarties pažeidimo.	Pirkėjas turi teisę reikalauti <u>sutarties įvykdymo natūra</u>, taip pat teismo draudimo (laikinių apsaugos priemonių) ar, <u>kumuliatyviai, bet kokių kitų teisingumu pagrįstu (equitable) teisių gynimo priemonių</u> dėl bet kurio faktinio ar galimo šios sutarties pažeidimo.	VK teisinėje kultūroje įtvirtinta šalių pareiga savo teisėmis (įskaitant procesines) naudotis sąžiningai. Tačiau OK teisinėje kultūroje terminas <i>equitable relief</i> nurodo ne į sąžiningumą, o į teisingumu pagrįsta teisę – <i>equity</i>. Be to, redaguojant, buvo tikslinama kumuliatyvaus taikymo sąlyga. Pagal Lietuvos teisę šalis paprastai turi pasirinkti vieną, o ne kelis savo teisės gynimo būdus, todėl, redaguojant nuostatą, buvo pasirinkta perkelti kumuliatyvumo sąvoką.
Paslaugų sutartis: <u>No Waiver.</u> A party's delay or omission in exercising any right under this Agreement will not be treated as a waiver of that right. To be effective, a waiver must expressly state the right being waived under this Agreement and be signed by the waiving party.	<u>Teisės atsisakymas.</u> Šalies neveikimas ar delsimas naudojantis šia Sutartimi suteikta teise nelaikomas tos teisės atsisakymu. Teisės atsisakymas galioja tik tuo atveju, jei jis yra aiškiai išreikštas raštu, jame nurodoma atsisakoma teisė ir dokumentas yra pasirašytas atsisakančios Šalies.	<u>Teisės neatsisakymas.</u> Šalies neveikimas ar delsimas naudojantis šia Sutartimi suteikta teise nelaikomas tos teisės atsisakymu. Teisės atsisakymas galioja tik tuo atveju, jei jis yra aiškiai išreikštas raštu, jame nurodoma atsisakoma teisė ir dokumentas yra pasirašytas atsisakančios Šalies.	Anglijos ir Velso teisėje galimas numanomas teisės atsisakymas („<i>implied waiver</i>“). Pateikiamos nuostatos antraštinė dalis atitinka VK teisinės kultūrą, nes joje nėra numanomo atsisakymo doktrinos. Redaguojant akcentuotas nuostatos tikslas – nurodyti numanomo atsisakymo doktrinos negalimumą.
Distribucijos sutartis: <u>Sole remedies.</u> The sole and exclusive remedies for breach of any and all warranties and the sole remedies for Supplier's liability of any kind (including liability for negligence) with respect to the products and services provided by Supplier under this Agreement <u>are limited</u>	<u>Galimos teisių gynimo priemonės.</u> Dėl bet kokių garantijų pažeidimų, taip pat dėl bet kokios tiekėjo atsakomybės, įskaitant atsakomybę už neatsargumą, susijusios su pagal šią Sutartį tiekiamomis prekėmis ar teikiamomis paslaugomis,	<u>Vienintelės teisių gynimo priemonės.</u> Vienintelės ir išimtinės teisių gynimo priemonės, taikomos dėl bet kokių ir visų garantijų pažeidimų, taip pat vienintelės tiekėjo atsakomybės (įskaitant atsakomybę už neatsargumą) dėl pagal šią Sutartį tiekėjo teikiamų prekių ar paslaugų,	Anglijos ir Velso teisė suteikia galimybę sutarties šalims susitarti dėl teisinės gynybos priemonių ribojimų, kas neįprasta VK teisei kultūrai, kur toks susitarimas galėtų būti laikomas ribojančių šalies teisę į teismą. Todėl vertime (įskaitant nuostatos antraštinę dalį) būtina aiškiai nurodyti tokį apribojimą.

to the remedies provided in Sections 11.1 and 11.2 above.	<u>gali būti taikomos tik</u> šios Sutarties 11.1 ir 11.2 punktuose numatytos <u>teisių gynimo priemonės</u> .	<u>yra tik tos, kurios numatytos</u> šios Sutarties 11.1 ir 11.2 punktuose.	
Distribucijos sutartis: Distributor therefore agrees that in addition to all other remedies available in the event of any breach of this Agreement, the Supplier shall have the right to <u>injunctive relief</u> .	Todėl Platintojas sutinka, kad be kitų Tiekėjui prieinamų teisių gynimo būdų Tiekėjas turi teisę kreiptis dėl papildomos teisinės apsaugos, <u>įskaitant teisę reikalauti teismo draudimo atlikti veiksmus</u> .	Todėl Platintojas sutinka, kad be jokių kitų Tiekėjui prieinamų teisių gynimo priemonių, Tiekėjas turi teisę į <u>draudžiamąjį įsakymą (teismo sprendimą, kuriuo nurodoma nedelsiant nutraukti ar susilaikyti nuo pažeidimo)</u> .	Nepaisant to, kad vertėjo variantas nėra klaidingas <i>per se</i> (pavyzdžiui, jis panašiam kontekste vartojamas <u>Lietuvos Respublikos esminių turtinių įsipareigojimų prisiėmimo Visagino branduolinės (atominės) elektrinės projekte, privačioje sutartyje numatom būtent teisė į draudžiamąjį teismo įsakymą</u>).

Pateikti pavyzdžiai rodo, kad Lietuvos ir Anglijos ir Velso teisinių kultūrų skirtumai lemia tai, kad pragmatinis informacija ne visada gali būti perteikiama taip, kad ji būtų suprantamesnė VK teisinėje kultūroje.

Tokiu būdu *skopos* teorijos taikymas pragmatiniu vertimo lygmeniu yra ribotas. Nesant ekvivalentiškų teisinių terminų, OK teisinės kultūros perteikimas VK teisinės kultūros terminais gali būti netikslus, klaidinti ir trukdyti adresatui suvokti sutarties nuostatas.

Palyginti su Kocbek siūlomais leksinių memų perteikimo būdais, dažniausiai taikomi šie būdai:

- 1) Termino pateikimas aprašomuoju būdu (*supersedes – pakeičia ir panaikina, in consideration - čia išdėstytus įsipareigojimus, liquidated damages – sutartiniai nuostoliai (liquidated damages), defend, indemnify and hold <...> harmless – perimti gynybą ir ginti, atlyginti žalą ir apsaugoti, expense – išlaidos (įskaitant bet kokias procesines išlaidas), defend and indemnify – aktyviai ginti ir apmokėti, subject to contract – nelaikoma įsipareigojimu siekti sudaryti susitarimą („subject to contract“), specific performance – sutarties įvykdymas natūra, equitable relief – teisingumu pagrįstos (equitable) gynimo priemonės, no waiver – teisės neatsisakymas, sole remedies – vienintelės teisių gynimo priemonės, teisė į draudimą atlikti tam tikrus veiksmus – teisė į draudžiamąjį įsakymą (teismo sprendimą, kuriuo nurodoma nedelsiant nutraukti ar susilaikyti nuo pažeidimo).*

- 2) Tiesioginis vertimas (kopijuojamasis vertimas, kalkė): *entire agreement* – *visa sutartis*, *undertakings* – *įsipareigojimai*, *best endeavours* – *geriausios pastangos*, *best efforts* – *geriausios pastangos*, *disclaims any and all liability* – *neprisiima jokios atsakomybės*, *consequential damages* – *pasekminiai nuostoliai*, *exemplary damages* – *pavyzdiniai nuostoliai*, *punitive damages* – *baudžiamieji nuostoliai*, *enhanced damages* – *padidinti nuostoliai*, *cumulatively* – *kumuliatyviai*.

Nei vienu atveju nebuvo taikomas termino vartojimas išimtinai šaltinio kalba (autentiška ar transkribuota), tačiau sutarčių tekstuose OK terminai pateikiami šalia, tokiu būdu paaiškinant pasirinktą VK terminą, kartu išlaikant ryšį su OK, kuris gali signalizuoti vertimo adresatui tikslių reikšmę.

Be to, nepastebėta, kad siekdami perteikti terminus vertėjai kurtų neologizmus. Manytina, kad taip yra todėl, kad naujo termino vartojimas vertime sukeltų daugiau nesusipratimų ir neaiškumų, nei bet kokie kiti pasirinkti variantai ir, galimai, suklaidintų sandorio šalį, taip sukeliant realių teisinių pasekmių. Nepaisant to, kad teisinė kalba taip pat yra dalykinė ir techninė kalba, verčiant šio žanro – privačių sutarčių – tekstus vertėjas nekuria naujų teisinių terminų.

7. IŠVADOS

Darbo įžangoje pateikta hipotezė pasitvirtino iš dalies.

Lietuvos teisė, priskiriama kontinentinės teisės sistemai, ir Anglijos ir Velso teisė, priskiriama bendrosios teisės sistemai, turi esminių skirtumų, susijusių su sutarčių aiškinimu. Lietuvos teisė pirmenybė teikia šalių ketinimams, o Anglijos ir Velso teisė – sutarties tekstui, gramatinei sutarties išraiškai, neretai ribojant galimybę ginčo atveju remtis kitais įrodymais. Teismas turi numanyti arba ištaisyti klaidas, tačiau vengia vertinti sutarties šalių ketinimus. Dėl šios priežasties sutarties vertimo naudojantis *skopos* teorija galimybės ribotos.

Skopos teorija kartu su Kocbek siūlomu sutarčių vertimo modeliu taikytini leksikos lygmeniu, tačiau pragmatiniu lygmeniu jis taikytinas su apribojimais. Verčiant sutartį iš anglų kalbos į lietuvių kalbą, lietuvių teisinė kultūra pragmatiniu lygmeniu gali būti vadovaujama tik tais atvejais, kai nekyla jokių abejonių dėl siekiamos perteikti prasmės. Tam būtina suprasti perteikiamos nuostatos teisinės priežastis ir pasekmes. Be to, kai kurie leksiniai memai turi būti verčiami kopijuojant ar aprašant, o ne ieškant atitikmens VK teisinėje kultūroje.

Dekaloge pateikiamas vertimo tipų sąrašas galimai per platus, kadangi sutarties vertimas atliekamas iš esmės dviem tikslais: norminimo ir informavimo. Nepriklausomai nuo to, kam pateikiamas sutarties vertimas informavimo tikslais, vertimas turi būti atliktas objektyviai ir profesionaliai. Nėra jokių argumentų, patvirtinančių, kad, pavyzdžiui, sutarties vertimas vienai iš sutarties šalių (šalies pageidavimu ar siekiant pateikti sutartį teismui ar bankui, ar akademiniams tikslais) turėtų skirtis tarpusavyje. Jeigu tokių skirtumų būtų, vertėjas privalo turėti dokumentus, patvirtinančius tokio vertimo tikslą arba, siekiant išvengti galimų nesusipratimų, kai sutartis pateikiama kitiems asmenims, atitinkamas išlygas nurodyti pateikdamas vertimą.

Dekaloge pateikiamas sutarčių vertimo *skopos* klasifikavimas koreguotinas, nes teisės teorija nesudaro prielaidų dviejų (ar daugiau) autentiškų sutarties tekstų egzistavimui.

8. LITERATŪROS SĄRAŠAS

Literatūra:

1. Al Saeed, Atheer Ali Mohammad, Montasser Mohamed Abdulwahab. 2023. „Functional Equivalence in Legal Translation: Legal Contracts as a Case Study“. *Global Journal of Politics and Law Research*, vol. 11 No. 3 pp.72-150. <https://doi.org/10.37745/gjplr.2013/vol11n372150>.
2. Brutti, Nicola. 2022. „The Languages of Contract: A Comparative Law Perspective with a Focus on the CISG“. *European Business Law Review* vol. 33 pp. 243–66. <https://doi.org/10.54648/EULR2022008>.
3. Byrnes, Giselle. 2006. „Relic of 1840 or Founding Document? The Treaty, the Tribunal and Concepts of Time“. *Kotuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online* 1 (1): 1–12. <https://doi.org/10.1080/1177083X.2006.9522407>.
4. Cao, Deborah. 2007. „Translating Law“. *Multilingual Matters Ltd*.
5. Carbonneau, Thomas E. 1981. „Linguistic Legislation and Transnational Commercial Activity: France & Belgium“. *The American Journal of Comparative Law* 29 (3): 393. <https://doi.org/10.2307/839897>.
6. European Commission: Directorate-General for Translation. 2023. „Translation in Figures 2023“. European Commission: Directorate-General for Translation. <https://data.europa.eu/doi/10.2782/438164>.
7. Europos Sąjungos institucijų vertimo į lietuvių kalbą vadovas. 2014.
8. Freeman, Michael D. A., and Fiona Smith. 2013. „Law and Language: Current Legal Issues Volume 15“. Oxford University Press.
9. Galdia, Marcus. 2013. „Strategies and Tools for Legal Translation“. *Comparative Legilinguistics*, No. 16. <https://doi.org/10.14746/cl.2013.16.6>
10. Glaister, William J, Robert Murphy, Marisa Chan, Ellie Dunne, and Julian Akratopulo. 2012. „Lex situs after Blue Sky: is the Cape Town Convention the solution?“ *Cape Town Convention Journal* 2012 (1): 3–23. <https://doi.org/10.5235/CTC.2012.3>.
11. Glendon, M.A., M.W. Gordon, and Ch. Osakwe. 1993. *Vakarų Teisės Tradicijos*. Vilnius: Pradai.
12. Hart, H. L. A. 2012. *The Concept of Law*. OUP Oxford.
13. Harvey, Malcolm. 2004. „What’s so Special about Legal Translation?“ *Meta* 47 (2): 177–85. <https://doi.org/10.7202/008007ar>.
14. Hill, Claire A. 2013. „Why Are Non-US Contracts Written in US Legalese? Some Preliminary Thoughts and a Research Agenda“. In *Law and Language*, edited by Michael Freeman and Fiona Smith, 457–65. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199673667.003.0278>.
15. Hill, Claire A., and Christopher King. 2004. „How Do German Contracts Do as Much with Fewer Words?“ SSRN Scholarly Paper. Rochester, NY: Social Science Research Network. <https://papers.ssrn.com/abstract=596668>.
16. Jarosz, Iwo. 2016. „The Emergence of the Parol Evidence Rule in English Law“. *TBSP UJ Online Legal Review* No 7. <https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/handle/item/47465>.
17. Kocbek, Alenka. 2015. „The Decalogue of Legal Translation – Contracts in Intercultural Legal Communication“. *CLINA* vol. 1, 71-86. <https://revistas.usal.es/dos/index.php/clina/issue/view/789>.

18. Leonavičienė, Aurelija. 2023. Teorinės vertimo paradigmos raida ir dabartis. 9786094675904th ed. Vytautas Magnus University. <https://doi.org/10.7220/9786094675911>.
19. Lewinsohn, Jed. 2019. 'Paid on Both Sides: Quid Pro Quo Exchange and the Doctrine of Consideration'. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3471850>.
20. „Lietuvos Statutai“. n.d. Accessed 9 June 2024. <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-statutai/>.
21. Machovenko, Jevgenij. 2013. Teisės Istorija. Vilnius: Registrų centras.
22. Mellinkoff, David. 1963. The Language of the Law. Little, Brown and Co.
23. Mellinkoff, David. 1983. "The Myth of Precision and the Law Dictionary," UCLA Law Review 31, 2: 423-442.
24. Mikelėnas, Valentinas. 1996. „Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai : lyginamoji studija“. Vilnius: Justitia.
25. Mlynovskij, Viačeslav, Miškinienė Irena. 2017. „Osobenosti oficialnogo-delovogo stilia russkogo i litovskogo jazykov v praktike prevoda“. Vertimo studijos 6 (6): 141. <https://doi.org/10.15388/VertStud.2013.6.10551>.
26. Nida, Eugene A. 2003. *Towards a Science of Translating*. Boston: Brill Leiden.
27. Onufrio, Maria Vittoria. 2009. „Harmonisation of European Contract Law and Legal Translation: A Role for Comparative Lawyers“. SSRN Electronic Journal. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1371556>.
28. Pažūsis, Lionginas. 2014. Kalba Ir Vertimas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
29. Pilar, Elena. 2008. „La organización textual aplicada a la didáctica de la traducción“. uaderns: Revista de Traduccio 15, 153–67. <https://raco.cat/index.php/QuadernsTraduccio/article/view/105033/131326>.
30. Sarsevic, Susan. 1997. New Approach to Legal Translation. Kluwer Law International B.V.
31. Snell-Hornby, Mary. 1995. Translation Studies. An Integrated Approach. Revised Edition.
32. Soriano Barabino, Guadalupe. 2020. „Cultural, Textual and Linguistic Aspects of Legal Translation: A Model of Text Analysis for Training Legal Translators“. International Journal of Legal Discourse 5 (2): 285–300. <https://doi.org/10.1515/ijld-2020-2037>.
33. The International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). 2016. 'UNIDROIT PRINCIPLES OF INTERNATIONAL COMMERCIAL CONTRACTS 2016'. Accessed 8 October 2023. <https://www.unidroit.org/instruments/commercial-contracts/unidroit-principles-2016/>.
34. Tiersma, Peter M., and Lawrence M. Solan, eds. 2012. The Oxford Handbook of Language and Law. Oxford University Press.
35. Tikniūtė, A., D. Ambrasienė, S. Cirtautienė, A. Dambrauskaitė, S. Selelionytė-Drukteinienė. 2013. Lyginamoji sutarčių teisė : Lietuva europiniame kontekste : [mokslo studija]. Vilnius : Justitia. <https://hdl.handle.net/20.500.12259/51086>.
36. Tikniūtė, Agnė, Asta Dambrauskaitė. 2011. „Understanding contract under the law of Lithuania and other European Countries“.
37. Vladarskienė, Rasuolė. 2006. Keletas pastabų apie lietuvių administracinę kalbą. Kalbos kultūra, 41–50. <https://www.lituanistika.lt/content/2806>.
38. Vladarskienė, Rasuolė. 2020. Metaforinis raiškos būdas administracinėje lietuvių kalboje. Bendrinė kalba, 93:1-18. <https://doi.org/doi.org/10.35321/bkalba.2020.93.15>.
39. Žilinskienė, Vida. 2002. Žodžių formų vartojimas lietuvių kalbos dalykinio ir publicistinio stilių duomenimis. Lituanistika, 1:106–16. <https://www.lituanistika.lt/content/13156>.

Norminė literatūra:

40. Civilinio kodekso projekto aiškinamasis raštas (2000-05-16, Nr. P-2530).
41. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000-07-18, Nr. VIII-1864).
42. Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių rengimo ir sudarymo taisyklių patvirtinimo (Lietuvos Respublikos Vyriausybės Nutarimas 2001-10-01 Nr. 1179).
43. Loi du 24 février 1984 sur le régime des langues (1984-02-24
<https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/loi/1984/02/24/n1/consolide/20200901>)
44. Official Languages Act (2011-01-05
<https://web.archive.org/web/20110105194649/http://laws.justice.gc.ca/eng/O-3.01/page-1.html>).
45. Reglamentas Nr. 1, nustatantis kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje ([http://data.europa.eu/eli/reg/1958/1\(1\)/oj/lit](http://data.europa.eu/eli/reg/1958/1(1)/oj/lit)).
46. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija) (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT>).

9. SANTRAUKA

Darbe nagrinėjamas privačių sutarčių vertimo procesas, daugiausia dėmesio skiriant Alenkos Kocbek siūlomam sutarčių vertimo modeliui (dekalogui) ir jo taikymo galimybėms verčiant bendrosios teisės (Anglijos ir Velso) į lietuvių kalbą, atsižvelgiant į tai, kad vertimo adresatui žinoma Lietuvos teisės kultūra. Tyrime siekiama nustatyti šio modelio taikymo ribas, vertinant, kiek jis atitinka teorinius ir praktinius sutarčių vertimo reikalavimus. Darbe aptariami sutarčių vertimo ypatumai, palyginti su kitų teisinių dokumentų vertimu, pateikiami esminiai bendrosios ir kontinentinės teisės sistemų skirtumai, susiję su sutartimis ir jų vertimu.

Tyrimo metodologija paremta aprašomuoju ir lyginamuoju metodu. Darbe nurodoma, kad dekalogo pritaikomumą gali riboti tokie aspektai kaip taikytina teisė, numatytos arba numanomos sutarties kalbos viršenybės sąlygos.

Darbe taip pat keliama klausimai dėl dekaloge siūlomų sutarčių vertimo tipų, atsižvelgiant į vertimo *skopos*, o taip pat dėl vertimo *skopos* klasifikavimo, ypač atsižvelgiant į sutartyse ar teisės aktuose nurodomą vieno iš sutarties tekstų viršenybės sąlyga. Darbo autoriaus nuomone, vertimas, atliekamas informaciniais tikslais, iš esmės neturėtų skirtis priklausomai nuo jo adresato, arba turi būti aiškiai nurodomas vertimo naudojimo ribojimas, susijęs su vertimo *skopos* ir vertimo tipu.

Aukštos kokybės sutarčių vertimas reikalauja ne tik kalbinės, bet ir gilios teisinės kompetencijos, gebėjimo taikyti individualizuotas strategijas, atsižvelgiant į abiejų teisės sistemų ypatumus. Kocbek modelis suteikia aiškią teorinę ir praktinę bazę, tačiau šis tyrimas patvirtina, kad *skopos* teorija sutarčių vertimui taikytina su aiškiais apribojimais.

10. SUMMARY

The thesis examines the process of translation of private contracts, with particular focus on the contract translation model (Decalogue) proposed by Alenka Kocbek and its applicability in translating contracts governed by the common law of England and Wales into Lithuanian, taking into account that the target audience is familiar with the Lithuanian legal culture. The thesis seeks to identify the limits of the application of this model by assessing the extent to which it is consistent with the theoretical and practical requirements for the translation of contracts. The thesis discusses the peculiarities of translation of contracts in comparison with translation of other legal documents, and presents the fundamental differences between the common and continental law systems in relation to contracts and their translation.

The methodology of the thesis is based on descriptive and comparative methods. The paper points out that the applicability of the Decalogue may be limited by various aspects such as the applicable law, the conditions for the primacy of the language of the contract, and the implicit or explicit conditions for the supremacy of the contract language.

The thesis also raises questions about the types of translation of contracts proposed in the Decalogue, taking into account the translation *skopos*, as well as the classification of *skopos*, in particular in the light of the language supremacy of one of the texts of a contract (in case of a clause of one in a contra or under the law applicable). In the opinion of the author, a translation made for information purposes should not be substantially different regardless of its addressee, or limitations on the use of the translation in relation to the translation *skopos* and the type of translation should be expressly be stated.

High-quality translation of contracts requires not only linguistic, but also deep legal and cultural expertise, and ability to apply individual strategies, taking into account the particularities of both legal systems. Kocbek's model provides a clear theoretical and practical framework; however, this study confirms that the *Skopos* theory can be applied to contract translation only with clear limitations.